Влада — Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 50 ◆ Четвер, 14 березня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

ОЙ, ЧИЙ ТО КІНЬ СТОЇТЬ?

Один французький класик сказав, що немає в світі нічого красивішого, аніж кінь на бігу і жінка, що танцює. На те він і класик, щоб йому вірити. Але у нас і без нього, без класика, коли настає весна, оті баби, що вічно сидять попід ворітьми, виголошують урочисту фразу:
— О! Дівки табунами пішли!..
І в тому немає ані краплі зла, навпаки, — прихований захват, бо дівки, та ще й табунами — ознака могутності нації, символ її розуму, здатного цінити красу.
Ви чули коли-небудь про село, де голова колгоспу узявся не за щось там, а — за налагодження генетичних зв'язків з утраченим сільським світоглядом. Йому, голові, нема коли вгору глянути, — а він, побудував у селі кінно-спортивний комплекс з іподромом...
(Закінчення на 9-й сторінці).

Фото Валерія ІНЮТІНА

ГЕНЕРАЛЬНИЙ секретар ООН Х. П. де Куельяр призначив Маргарет Енсті координатором діяльності Організації Об'єднаних Націй по подоланню наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

НАФТОВИКИ Західно-Сибірського нафтового комплексу звернулися до Президента СРСР з попередженням про енергетичну кризу, яка наступає.

ШВЕЙЦАРСЬКА авіакомпанія «Сюіссер» відкриває два нових маршрути Цюріх — Відень — Київ і Цюріх — Відень — Ленінград. Польоти здійснюватимуться двічі на тиждень на кожному з напрямів.

ПРЕЗИДЕНТ ТУРЕЧЧИНИ НА УКРАЇНІ

Декларація про державний суверенітет України передбачає насамперед здійснення Українською РСР зносин з іншими державами. Наочним прикладом того, що цей процес набирає сили, став приїзд на Україну Президента Турецької Республіки Тургута Озала.

У київському аеропорту «Бориспіль» було піднято державні прапори Турецької Республіки, Радянського Союзу і Української РСР.

Біля трапу літака Т. Озала і його дружину зустрічали Голова Верховної Ради Української РСР Л. Кравчук з дружиною, керівник Секретаріату Верховної Ради УРСР М. Хоменко, заступник Голови Ради Міністрів Української РСР В. Урчукін, міністри республіки А. Зленко, Ю. Олененко, голова Київської міськради Г. Малишевський.

Разом з Т. Озалом на Україну прибули міністр закордонних справ А. Альптемочін, міністр культури Н. Зейбек, начальник секретаріату Президента К. Ямак.

(Закінчення на 2-й стор.).

Якщо про Василя Стуса сьогодні багато говорять і пишуть, то його побратим-страждалець Олекса Тихий дотепер якось залишається в тіні.

Фрагменти статті «Думки про рідний Донецький край», яка була написана Олексою Тихим вісімнадцять років тому і на суді інкримінована автору як «антирадянська» й «наклепницька», читайте на сторінках

12 **13**

Існує багато досліджень, в яких доводиться, що Андрій Первозванний ніколи не бував на праукраїнських землях. І будуть написані ще сотні томів, але народ все одно віритиме, що ходив він нашими стежками, пив воду із Дніпра, ділив із нашими пращурами години радості і печалі.

Уривок з нового міфологічного роману «Андрій Первозванний» читайте на сторінках

14 **15**

ГОЛОС УКРАЇНИ
Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Олександр БІЛИК заступник головного редактора
Анатолій ГОРЛОВ заступник головного редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН УРСР
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Леонід САМОЙЛЕНКО заступник головного редактора
Борис СИДОРЕНКО заступник головного редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ
Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955.
Тираж 166.300.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

ПРЕЗИДЕНТ ТУРЕЧЧИНИ НА УКРАЇНІ

(Закінчення. Початок на 1-й сторінці).

посол Турецької Республіки в Радянському Союзі В. Вурал, інші офіційні особи. Серед супроводжуючих — посол СРСР у Турецькій Республіці А. Чернишов.

Під час церемонії зустрічі дружині Т. Озала юнак та дівчина в українських національних костюмах вручили букети з квітами.

З аеропорту кортеж автомашин у супроводі ескорту мотоциклістів вирушив до резиденції високого гостя. У програмі поїздки — покладення вінка на могилу Невідомого солдата, бесіда в Голови Верховної Ради Української РСР Л. Кравчука, відвідання Києво-Печерського та Софіївського історичних заповідників.

Ця поїздка Президента Турецької Республіки проходить через Україну не випадково. Давні дружні стосунки зв'язують УРСР і Турецьку Республіку. Туреччина була однією з перших країн світу, яка ще в 1918 році деюре визнала Україну. З 1918 по 1922 рік у Стамбулі працювало українське консульство, а 2 січня 1922 року було підписано першу угоду про дружбу й братерство між Україною й Туреччиною. Тоді, у двадцятих роках, обсяг зовнішньоторговельного обороту нашої республіки й Туреччини становив близько 45 відсотків усього зовнішньоторговельного обороту України.

Новий поштовх одержали україно-турецькі взаємини протягом кількох останніх років. 24 листопада 1989 року в Анкарі було підписано Протокол про розвиток торговельно-економічних відносин між УРСР та Турецькою Республікою, спрямований на розширення економічного й культурного співробітництва. Налагоджено зв'язки між національними комісіями УРСР і Туреччини у справах ЮНЕСКО, відкрилися реальні можливості налагодження плідних двосторонніх контактів між Україною та Туреччиною в політичній, економічній, гуманітарній, екологічній та інших галузях.

Зокрема вже чимало зроблено в розвитку взаємних культурних зв'язків. У Києві успішно функціонує товариство «Україна — Туреччина», планується створити кафедру турецької мови в одному з навчальних закладів України і української мови в Туреччині.

Стан і перспективні напрями україно-турецьких відносин докладно обговорювались під час бесіди між Л. Кравчуком і Т. Озалом, що відбулася вчора у другій половині дня. Докладний звіт про бесіду буде вміщено в наступному номері «Голосу України».

Тимофій ПРОКОПЕНКО, Володимир САВЦОВ, спеціальні кореспонденти «Голосу України».

На знімку: зустріч в аеропорту.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Референдум: точка зору

«Так» чи «Ні»?

ПОЗИЦІЯ ФРАКЦІЇ БЕЗПАРТІЙНИХ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР ЩОДО РЕФЕРЕНДУМУ 17 БЕРЕЗНЯ 1991 РОКУ

Наші зустрічі з виборцями, присвячені референдуму, свідчать про те, що політики в черговий раз з недостатньою повагою поставились до мільйонів простих людей.

Зараз серед населення України сформувалося три панівні позиції. Одні вважають, що Україна повинна бути у складі СРСР як єдиної федеративної держави. Інші переконані, що Україна має залишатися у складі Союзу, але хочуть, щоб він перетворився в економічний і політичний союз суверенних держав. Чимала частина народу бачить майбутнє України як самостійної держави. Саме ці три позиції в простій, чіткій і зрозумілій формі мали б бути представлені на вибір людям в одному бюлетені. Замість цього вони мають два бюлетені з заплутаними, складними і мало зрозумілими запитаннями, з замаскованими цілями політиків, які знають, чого хочуть. А мільйони безпартійних простих трудящих в результаті не збагнуть, як їм голосувати. Саме їм ми хочемо роз'яснити, чого хочуть політики, які укладали бюлетені.

Перший бюлетень створено у Москві. Ті, хто формулював запитання цього бюлетеня, хочуть, щоб ми сказали «Так» і тим самим проголосували за те, щоб СРСР включно з Україною залишився єдиною федеративною з дещо розширеними повноваженнями і правами республік державою з сильним урядом і Президентом, зі спільною конституцією і армією, з єдиною грошовою системою і єдиним «економічним простором».

Автори бюлетеня Верховної Ради України бажають зберегти Союз, але хочуть, щоб він докорінно змінився, перетворившись у союз суверенних держав, де кожна держава сама б вирішувала всі основні питання свого політичного і економічного життя, а так званий Центр мав би певне коло доручень і відповідав би за їх виконання. Найскоріше йдеться про стратегічну оборону, захист природи, космічні дослідження, зв'язок і транспорт. Дехто твердить, що другий бюлетень є розвитком чи продовженням першого. Мовляв, перший бюлетень дає відповідь, чи людина є за Союз, а другий — за який Союз. Ні, це не так. Московський бюлетень пропонує єдину федеративну державу, а київський — союз суверенних (тобто незалежних) держав. Виходячи з цього, фракція безпартійних у парламенті визначила свою позицію у голосуванні. В московському бюлетені ми залишимо слово «Ні», а в київському «Так». Якщо ми скажемо «Так» у бюлетені Верховної Ради України, ми тим самим відкриємо шлях до незалежності. Ми дамо Верховній Раді України і її керівництву мандат на якнайшвидше втілення в життя нашої Декларації про державний суверенітет. Ми тим самим підтвердимо, що прагнемо повної економічної самостійності, хочемо повністю розпоряджатися своєю землею і надрами, хочемо мати свої гроші і митні кордони, щоб наші товари не розкуповували, хто тільки хоче, а нам залишали гроші, які люди не їдять і на себе не одягають. Нарешті, ми скажемо, що наші діти повинні служити в армії на Україні, а наші, не московські, посли представляти Україну в інших державах.

Проголосувавши «Ні» в союзному бюлетені, ми, зрештою покажемо, що ми знаємо гіркий історичний досвід України. Бюлетень з Москви приховує в собі небезпеку. Адже в договорі Б. Хмельницького з Росією не було передбачено, щоб наших селян закріпачити, щоб зруйнувати Запорізьку Січ, щоб слово «Україна» замінити на «Малоросія», а українську мову оголосити «некультурним сельським наречием». Так само українські більшовики, що прагнули відродження України і хотіли будувати нове життя, заключали союзний договір в 1922 році, ніяк не могли здогадатись, що їх майже всіх перестріляють, що селян наших насильно заженуть в колгоспи, зморять мільйони людей штучним голодом, отруять Чорнобилем, українців у містах зрусифікують і поставлять народ України в черги за квартирами, білизною, салом, ковбасою, горілкою.

Ми знаємо, що виходячи з викладеного вище, багато людей не хочуть голосувати «Так» по обох бюлетенях, побоюючись будь-якого Союзу. Але ж третього бюлетеня у нас немає. Склад Верховної Ради УРСР говорить про те, що більшість населення України не бажає ставити питання про повну незалежність. Але ж сказавши двічі «Ні», за певних умов можна заблокувати курс Верховної Ради на втілення в життя нашої Декларації і зробити недобру послугу самим собі. Отже, на нашу думку, слід відповісти «Так» на запитання республіканського бюлетеня.

17 березня ми прийдемо до виборчих урн і проголосуємо, як підказує нам життєвий досвід і наше сумління. Пам'ятаймо, що ми голосуємо за долю наших дітей, нашого народу, за долю України!

За дорученням фракції безпартійних її співкоординатори, народні депутати Української РСР Юрій ГНАТКЕВИЧ та Олександр ПІСКУН.

Суспільно-політичні зрушення останнього часу, такі, як проголошення державного суверенітету УРСР, підготовка до переходу на ринкову економіку, початок демонтажу адміністративно-командних управлінських структур, загострили широкий громадський інтерес до економічного потенціалу республіки та його використання, можливостей самозабезпечення і створення належних умов життя для кожної людини. В засобах масової інформації з цього приводу циркулює багато чуток, що нерідко зводять увесь спектр сучасних економічних проблем до підрахунків багатомільярдних сум, нібито викачуваних центром з України. Наявна статистична інформація не враховується або перекручується на догоду певним політичним поглядам.

Спробуємо окреслити, так би мовити, основні риси економічного портрета нашої республіки.

РЕСПУБЛІКА, ЦЕНТР, СОЮЗ:

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У ДЗЕРКАЛІ СТАТИСТИКИ

У 1989 році, за який повністю завершена розробка та аналіз даних, валовий суспільний продукт УРСР за всіма народногосподарськими комплексами, включаючи оборонний, становив 275,9 млрд. карбованців, матеріальні виробничі витрати — 167 млрд. карбованців. Таким чином національний доход становив 108,9 млрд. карбованців (за попередньою оцінкою в 1990 році суспільний продукт становив 286,3, а національний доход — 117,7 млрд. карбованців).

Основне джерело національного доходу — чиста продукція виробничих галузей народного господарства, яка досягла 102,5 млрд. карбованців.

Із складу чистої продукції 58 млрд. карбованців становила оплата праці та доходи від особистих підсобних господарств населення, 44,5 млрд. карбованців — прибутковий продукт суспільства. Згідно з цим майже 57 відсотків робочого дня в матеріальному виробництві витрачалось на створення «продукту для себе», а решту часу — на створення ресурсів для задоволення потреб суспільства.

Слід зазначити, що прибутковий продукт у національному доході включає ще доход від зовнішньоторговельної діяльності (6,4 млрд. карбованців) і в цілому становить 50,9 млрд. карбованців.

Як розподілився національний доход? На кінцеві потреби республіки використано 109 млрд. карбованців, у тому числі на споживання — 85,7, нагромадження основних та оборотних фондів — 22,2, відшкодування втрат щодо ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та інших — 1,1 млрд. карбованців. Отже, витрачено на 0,1 млрд. карбованців більше, ніж вироблено, за рахунок перевищення ввозу продукції до республіки над вивозом.

Інтенсивність товарообміну на Україні досить велика. В 1989 році ми ввезли різних продуктів на 54,5, а вивезли — на 48,0 млрд. карбованців. Таким чином, обсяг обороту наблизився до розміру національного доходу.

За міжреспубліканськими зв'язками вивозиться продукції на 0,5 млрд. карбованців більше, ніж надходить, тобто підтримується активне сальдо. Зовнішня торгівля ведеться поки що з протилежним результатом: експорт продукції (7,6 млрд. карбованців) на 7 млрд. карбованців менше імпорту (14,6 млрд. карбованців).

Взаємовідносини із зарубіжними країнами оцінюються також у світових цінах. За ними експортна виручка становить 8,7 млрд. інвалютних карбованців, а вартість імпортованих виробів — 9,2 млрд. інвалютних карбованців.

Звідси — два висновки. По-перше, республіці поки що не вистачає валюти для комерційної діяльності. Нині нестачу покриває центр шляхом перерозподілу, практично за рахунок РРФСР, яка має великі доходи від продажу нафти за кордоном. По-друге, наша продукція має недостатню конкурентоспроможність. Імпортні товари були реалізовані в УРСР в середньому на 57 відсотків дорожче, ніж сплачувалось іноземним партнерам. І навіть при цьому попит не задоволений. А вітчизняні вироби продано за кордоном за цінами, лише на 14 відсотків вищими від внутрішніх. Більше половини експорту припадало на проміжну продукцію — енергоносії, сировину, особливо чорні метали. В структурі імпорту домінували предмети широкого вжитку та інші готові продукти, а також певні види сировини, на які зорієнтовані деякі підприємства.

З розвитком ринкових відносин можуть датися взнаки певні складності у міжреспубліканських зв'язках. Спрощення виходу на іноземних партнерів загрожуватиме переорієнтацією поставок багатьох продуктів, які одержує Україна з інших республік і від яких відчутно залежить її економіка, на світовий ринок. Насамперед це стосується нафти та газу, світові ціни на які в 2,3 раза вищі, ніж у Союзі. Товари, що традиційно вивозить УРСР, або програють у вартості відносно світових цін, як сільськогосподарські та харчові (в 2,5 раза), або є в недостатній кількості (наприклад, вивезення продуктів чорної металургії не збільшилося проти 1988 року). Загалом на розрахунках за світовими цінами наша республіка втратила б 5 млрд карбованців, а щодо цін, передбачуваних реформою, приблизно в півтора раза більше.

За попередніми даними, практично не змінилася картина товарообміну і в 1990 році ввізне сальдо становило 6,8 млрд. карбованців.

Прослідкуємо подальший шлях окремих елементів національного доходу. Грошові надходження населення від суспільного та особистого господарства (заробітна плата, доходи колгоспників, пенсії, стипендії тощо) після вирахування податків дорівнювали 80,9 млрд. карбованців. Із цього видно, що значна частина додаткового продукту (27,3 млрд. карбованців) спрямовується на забезпечення доходів населення. Тільки за один рік сума вільних грошей у населення збільшилась на 10 млрд. карбованців, з них приріст заощаджень по вкладах та державних позиках 8,4, на руках у населення — 1,6 млрд. карбованців. За станом на 1 січня 1991 року обсяг грошових нагромаджень досяг 109,8 млрд. карбованців.

Природне запитання, чому при таких потужних продуктивних силах, ввозячи додатково споживчих продуктів на 4,5 млрд. карбованців, Україна не може задовольнити елементарні потреби своїх громадян? Відповідь — у технологічній відсталості більшості галузей народного господарства і як наслідок — у нераціональному витрачанні ресурсів, виробництві заради виробництва. Наприклад, металоємність національного доходу у нас удвічі більша, ніж у розвинутих країнах. А на потреби металургії використовується приблизно сьома частина всіх ресурсів енергетики та четверта частина ресурсів вугілля.

Бюджетні дотації на вугілля становили 2,7 млрд. карбованців. У свою чергу, в енергетиці витрачається 12 відсотків ресурсів нафти та газу — в 2,5 раза більше, ніж у хімічній промисловості, де з них могли б бути створені сучасні матеріали, вкрай потрібні легкій та іншим галузям промисловості, що виробляють споживчі товари. В машинобудуванні рік у рік виробництво деталей, вузлів, комплектуючих виробів випереджає за темпами зростання виробництво готових виробів, що свідчить, зокрема, про недостатню надійність та довговічність продукції в цілому.

Неефективною є діяльність сільського господарства. Порівняно з 1985 роком дотації на сільськогосподарську сировину зросли майже вдвічі, а виробництво продукції сільського господарства — тільки на 23 відсотки. Завдяки дотаціям при існуючому господарському механізмі збільшились не тільки доходи підприємств галузі, а й оплата праці. Взагалі перелік «вузьких» місць у народному господарстві можна було б продовжити так само, як і позитивні економічні, екологічні, соціальні наслідки їх усунення.

Обороти щодо ввозу та вивозу продукції характеризують матеріальні пропорції суспільного виробництва. Фінансовий аспект взаємовідносин визначається розрахунками між союзним і республіканським бюджетами та управлінськими структурами. Весь прибуток виробничої та невиробничої сфер нараховував 49,1 млрд. карбованців, із них до союзного бюджету надійшло 7,1 млрд. та до республіканського — 10,0 млрд. карбованців. Разом з іншими видами платежів (амортизаційними відрахуваннями, податками тощо), за винятком надходжень із союзного бюджету (капіталовкладень, дотацій), Україна передала центру 8,7 млрд. карбованців.

Значно більшу участь бере УРСР у кредитуванні загальносоюзних витрат, тобто надає частину грошових нагромаджень у борг. За станом на 1 січня 1991 року в користуванні центру перебувало 49 відсотків загального обсягу кредитних ресурсів (на 1 січня 1990 року — 42 відсотки). З них республіка одержала 2,2 млрд. карбованців доходу.

Слід мати на увазі, що розширення кредитних вкладень у народне господарство України певною мірою супроводжуватиметься посиленням інфляційних процесів.

Цей стислий огляд економічного стану України на підставі статистичних показників макрорівня наочно показує можливості республіки в розвитку народного господарства, взаємовідносин з центром та союзними республіками.

Ніна ЛЮСІНА,
начальник управління Держкомстату УРСР.

З конвейєра запорізького автозаводу «Комунар» виробничого об'єднання «АвтоЗАЗ» в один з лютневих днів не зійшов жоден автомобіль. Не було металу.

70 тисяч тонн автомобільного сталевого листа на рік необхідно заводу для ритмічного випуску «Таврій» і «Запорожців». У попередні роки 20 тисяч тонн поставляли вітчизняні металургійні підприємства, а решта закуповувалася за кордоном. Проте так було раніше. А на початок цього року Міністерство автомобільного і сільськогосподарського машинобудування СРСР не вирішило питання про закупівлю металу за валюту. Єдиним постачальником автолиста залишився Новолипецький металургійний комбінат, але він уже відправив у Запоріжжя всю квартальну норму. Конвейєр автозаводу поки що працює тільки за рахунок цього. Є домовленість про закупівлю по імпорту 27 тисяч тонн автолиста, але поки що немає ні валюти, ні кредитів... А третю частину річної потреби в металі взагалі невідомо де взяти.

На знімках: зупинку конвейєра нелегко пережити Валерію Поляцькому;

за січень 1991 року вироблено 12 тисяч автомобілів, з них близько 3 тисяч «Таврій». Через недопоставку металу та інших комплектуючих, рівень виробництва знизився. Під загрозою опинився річний план випуску автомобілів — 140 тисяч.

Фото Бориса ДВОРНОГО. (Укрінформ).

ЯК РОБИТИ ВИБІР

17 березня 1991 року — всесоюзний референдум і республіканське опитування на предмет майбутнього Союзу й України в ньому. Ми, врешті-решт, дочекалися часів, коли про майбутнє держави запитують у нас самих, а не вирішують десь там, на державних олімпах від нашого імені. Про те, як усе це має відбуватися, й розповідає член Центральної республіканської комісії референдуму СРСР Олександр Лавринович.

Якщо громадянин хоче дати ствердну відповідь, він закреслює слово «Ні», якщо хоче заперечити — закреслює слово «Так».

І парламент, і Рух закликають дати ствердну відповідь на запитання республіканського референдуму, бо це — вагомий крок до суверенітету. Інші варіанти можуть загальмувати цей процес, перекреслити Декларацію про державний суверенітет, виявити недовіру до парламенту.

— Які, на вашу думку, головні особливості першого в нашій країні референдуму й республіканського опитування? Що робити людям?

— Бюлетенів буде два. Один — білий, в якому буде сформульовано запитання загальносоюзного референдуму, другий — кольоровий, із запитанням республіканського плебісциту. Для того, щоб визначити свою позицію, треба буде закреслити один з варіантів відповідей, що стоятимуть під запитаннями обох бюлетенів. Якщо громадянин хоче дати ствердну відповідь, він закреслює слово «ні», якщо хоче заперечити — закреслює слово «так». Якщо буде закреслено обидві відповіді або не закреслено нічого, то такий бюлетень вважається недійсним, і волевиявлення громадянина в цьому випадку встановити буде неможливо. Тобто кожен повинен закреслити ту відповідь, яка суперечить його позиції, і залишити ту, яка відповідає його поглядам.

— А який сам механізм голосування?

— Громадянин, що прийде на виборчу дільницю, повинен при собі мати документ, який засвідчує його особу, розписатися за одержання двох бюлетенів — союзного й республіканського. Причому кожен має право отримувати під розпис або обидва бюлетені, або той, який забажає. Крім цього, зберігається й така форма референдуму й опитування, як голосування за місцем проживання. Для цього складається окремий список громадян - виборців, які попередньо подали до виборчих комісій особисті заяви-мотивації власної неможливості голосувати на дільницях. Це може бути інвалідність, похилий вік, стан здоров'я тощо. Підставою для такої форми референдуму, повторюю, може бути тільки особиста заява громадянина; виборчим комісіям суворо заборонена будь - яка самодіяльність або тиск на людей.

— А які з політичних або громадських організацій і на якій підставі мають право посилати на виборчі дільниці своїх спостерігачів?

— Це теж особливість цього референдуму, що кожна політична, громадська організація, трудовий колектив або підприємство може послати на будь-яку виборчу дільницю своїх представників, які повинні мати при собі посвідчення, видане організацією й засвідчене її офіційними атрибутами: печаткою й підписом керівника підрозділу будь-якого рівня. Попередньо ніде реєструватися не треба, досить лише офіційного посвідчення. Дійсні такі документи на території всієї республіки й у будь-якій виборчій дільниці. Журналістам для присутності на виборчих дільницях достатньо дійсного редакційного посвідчення.

— А які права в цих представників?

— Вони чітко визначені інструктивним листом Центральної республіканської комісії. Для забезпечення повної об'єктивності і гласності під час проведення референдуму й опитування комісії повинні надавати представникам можливість одержувати майже всю інформацію. **ПЕРЕД ГОЛОСУВАННЯМ:** про кількість скриньок для голосування, кількість бюлетенів, отриманих комісією, кількість громадян, включених у списки на даній дільниці та громадян, що мають брати участь у референдумі за місцем перебування. **ПІД ЧАС ГОЛОСУВАННЯ:** адреси громадян, які за станом здоров'я або з інших причин не можуть прибути в приміщення для голосування й тому голосуватимуть у місці свого перебування, і кількість виборців, що проголосували на фіксований час, встановлений окружною комісією. **ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ГОЛОСУВАННЯ:** загальну кількість громадян, внесених у списки для голосування, оскільки вона може змінюватися у зв'язку з прибуттям громадян, які не були занесені до списків, кількість громадян, які отримали окремо — союзні й окремо— республіканські бюлетні, кількість громадян, які проголосували, теж окремо по кожній позиції, кількість погашених бюлетенів та кількість бюлетенів, що знаходилися в скриньках і були використані для голосування хворих і тих громадян, які голосували не на дільниці. **ПІСЛЯ ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ГОЛОСУВАННЯ КОМІСІЇ ПОВИННІ НАДАТИ ТАКІ ВІДОМОСТІ:** кількість громадян, які проголосували «за» і «проти», і кількість бюлетенів, визнаних недійсними. Усі дані повинні збігатися з протоколами, що подаватимуться в республіканську комісію референдуму. В разі виявлення порушень, комісії повинні їх негайно розглянути й зробити належні висновки, а представникам громадських організацій дати відповіді на їхні зауваження. Невирішені питання розглядатимуть окружні або республіканська комісії референдуму. До протоколу на окремій дільниці додаються всі скарги, що надійшли від громадян або представників різних організацій, і висновки комісії за цими скаргами.

— А якщо виникнуть конфлікти на виборчих дільницях між представниками різних організацій, що робити?

— Я не думаю, що це може бути, бо всі організації, підприємства й колективи України одержали рівне право спостерігати за ходом референдуму. Конфлікти, які виникли і про які нам відомо в різних регіонах, попередньо вирішили саме таким шляхом. Навіть на Західній Україні, де був прецедент невключення до складу дільничних комісій представників Компартії України на тій підставі, що вона в республіці офіційно не зареєстрована. На Сході щось подібне було з Рухом та іншими новими організаціями. Всі вони, повторюю, мають однакове, рівне право спостерігати за ходом референдуму. Агітація в день референдуму будь-кому заборонена. Для того, щоб громадянин міг у всьому розібратися сам і вільно зробити свій вибір, на дільницях мають бути пояснювальні плакати, що вказуватимуть ті чи інші варіанти волевиявлення залежно від закреслених відповідей.

— Які державні акти вважаються законною підставою для проведення референдуму й опитування?

— Закони СРСР про референдум, про вибори народних депутатів, Постанова Верховної Ради УРСР про проведення референдуму 17 березня 1991 року та інструктивні листи Центральної республіканської комісії референдуму СРСР.

— А що для вас особисто означає референдум 17 березня? Адже на Україні є різні погляди на нього...

—Для мене як для члена Центральної республіканської комісії референдуму СРСР цього дня головним буде дотримання законності. А як для людини 17 березня для мене — це день, що може рішуче вплинути на можливість побудови суверенної Української держави. 17 березня — це унікальний момент часу, коли позиція Верховної Ради, що складається переважною більшістю з комуністів, збігається з позицією Руху. І парламент, і Рух закликають дати ствердну відповідь на запитання республіканського референдуму, бо це — вагомий крок до суверенітету. Інші варіанти можуть загальмувати цей процес, перекреслити Декларацію про державний суверенітет, виявити недовіру до парламенту, який прийняв рішення про республіканський плебісцит. Тим же, кого лякають такі слова запитань, як «союз», «радянських», і вони відмовляються голосувати, я б порадив усвідомити юридичний зміст цих слів, а не керуватися емоціями і формалізмом. Якщо ми говоримо про союз, то мова йдеться про об'єднання різних держав і про те, що Україна не може жити без союзу з іншими державами, повинна інтегруватися у європейський дім, у союз європейських держав. Слово «союз» — це не обов'язково СРСР. Те ж саме стосується й слова «радянських». Воно, звичайно, за останні десятиріччя набуло суто пропагандистського змісту, якщо говорити про радянську форму державної влади. Але сама ця форма державності є історичною для України ще з часів козаччини, коли головною формою влади були ради. Коли народилася Українська держава в XX сторіччі, її верховним законодавчим органом теж була Центральна Рада.

Голосувати треба за Україну майбутнього.

Вів бесіду
Володимир СКАНЯ.

БЮЛЛЕТЕНЬ

для голосования на референдуме СССР

17 марта 1991 года

Считаете ли Вы необходимым сохранение Союза Советских Социалистических Республик как обновленной федерации равноправных суверенных республик, в которой будут в полной мере гарантироваться права и свободы человека любой национальности.

Оставьте один из указанных ответов, другой вычеркните

ДА НЕТ

Бюллетень, в котором при голосовании вычеркнуты слова ДА и НЕТ или не вычеркнуты оба слова, признается недействительным

БЮЛЕТЕНЬ

для проведення опитування населення Української РСР

17 березня 1991 року

Чи згідні Ви з тим, що Україна має бути в складі Союзу Радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України.

Согласны ли Вы с тем, что Украина должна быть в составе Союза Советских суверенных государств на началах Декларации о государственном суверенитете Украины.

Залиште одну з вказаних відповідей, іншу викресліть

ТАК НІ

Бюлетень, в якому при голосуванні викреслені слова ТАК і НІ або не викреслені обидва слова, признається недійсним

БИТИ ВИБІР

ум і респуб-
юзу й Укра-
, коли про
вирішують
і. Про те,
Центральної
ксандр Лав-

рчі дільниці
в?

ливість цьо-
що кожна
ська органі-
олектив або
же послати
рчу дільни-
вників, які
собі посвід-
анізацією й
ційними ат-
ою й підпи-
підрозділу
. Поперед-
ватися не
е офіційно-
Дійсні такі
иторії всієї
удь-якій ви-
Журналіс-
ості на ви-
достатньо
йного по-

в цих пред-

визначені
стом Цент-
канської ко-
чення пов-
і гласності
ня референ-
ння комісії
ти представ-
ь одержува-
інформацію.
УВАННЯМ:
ринок для
ькість бюле-
комісією,
ян, включе-
аній дільни-
що мають
референдумі
вання. ПІД
АННЯ: адре-
і за станом
ших причин
ути в примі-
вання й то-
ть у місці
ня, і кіль-
що проголо-
ваний час,
ружною ко-
ЗАКІНЧЕН-
ННЯ: зага-
омадян, вне-
для голосу-
вона може
'язку з при-
, які не бу-
лисків, кіль-
які отримали
й окремо—

республіканські бюлетні, кількість громадян, які проголосували, теж окремо по кожній позиції, кількість погашених бюлетенів та кількість бюлетенів, що знаходилися в скриньках і були використані для голосування хворих і тих громадян, які голосували не на дільниці. **ПІСЛЯ ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ГОЛОСУВАННЯ КОМІСІЇ ПОВИННІ НАДАТИ ТАКІ ВІДОМОСТІ:** кількість громадян, які проголосували «за» і «проти», і кількість бюлетенів, визнаних недійсними. Усі дані повинні збігатися з протоколами, що подаватимуться в республіканську комісію референдуму. В разі виявлення порушень, комісії повинні їх негайно розглянути й зробити належні висновки, а представникам громадських організацій дати відповіді на їхні зауваження. Невирішені питання розглядатимуть окружні або республіканська комісії референдуму. До протоколу на окремій дільниці додаються всі скарги, що надійшли від громадян або представників різних організацій, і висновки комісії за цими скаргами.

— А якщо виникнуть конфлікти на виборчих дільницях між представниками різних організацій, що робити?

— Я не думаю, що це може бути, бо всі організації, підприємства й колективи України одержали рівне право спостерігати за ходом референдуму. Конфлікти, які виникли і про які нам відомо в різних регіонах, попередньо вирішили саме таким шляхом. Навіть на Західній Україні, де був прецедент невключення до складу дільничних комісій представників Компартії України на тій підставі, що вона в республіці офіційно не зареєстрована. На Сході щось подібне було з Рухом та іншими новими організаціями. Всі вони, повторюю, мають однакове, рівне право спостерігати за ходом референдуму. Агітація в день референдуму будь-кому заборонена. Для того, щоб громадянин міг у всьому розібратися сам і вільно зробити свій вибір, на дільницях мають бути пояснювальні плакати, що вказуватимуть ті чи інші варіанти волевиявлення залежно від закреслених відповідей.

— Які державні акти вважаються законною підставою для проведення референдуму й опитування?

— Закони СРСР про референдум, про вибори народних депутатів, Постанова Верховної Ради УРСР про проведення референдуму 17 березня 1991 року та інструктивні листи Центральної республіканської комісії референдуму СРСР.

— А що для вас особисто означає референдум 17 березня? Адже на Україні є різні погляди на нього...

—Для мене як для члена Центральної республіканської комісії референдуму СРСР цього дня головним буде дотримання законності. А як для людини 17 березня для мене — це день, що може рішуче вплинути на можливість побудови суверенної Української держави. 17 березня — це унікальний момент часу, коли позиція Верховної Ради, що складається переважною більшістю з комуністів, збігається з позицією Руху. І парламент, і Рух закликають дати стверду відповідь на запитання республіканського референдуму, бо це — вагомий крок до суверенітету. Інші варіанти можуть загальмувати цей процес, перекреслити Декларацію про державний суверенітет, виявити недовіру до парламенту, який прийняв рішення про республіканський плебісцит. Тим же, кого лякають такі слова запитань, як «союз», «радянських», і вони відмовляються голосувати, я б порадив усвідомити юридичний зміст цих слів, а не керуватися емоціями і формалізмом. Якщо ми говоримо про союз, то мова йдеться про об'єднання різних держав і про те, що Україна не може жити без союзу з іншими державами, повинна інтегруватися у європейський дім, у союз європейських держав. Слово «союз» — це не обов'язково СРСР. Те ж саме стосується й слова «радянських». Воно, звичайно, за останні десятиріччя набуло суто пропагандистського змісту, якщо говорити про радянську форму державної влади. Але сама ця форма державності є історичною для України ще з часів козаччини, коли головною формою влади були ради. Коли народилася Українська держава в XX сторіччі, її верховним законодавчим органом теж була Центральна Рада.

Голосувати треба за Україну майбутнього.

Вів бесіду Володимир СКАНЯ.

БЮЛЕТЕНЬ

для проведення опитування населення Української РСР

17 березня 1991 року

Чи згідні Ви з тим, що Україна має бути в складі Союзу Радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України.

Согласны ли Вы с тем, что Украина должна быть в составе Союза Советских суверенных государств на началах Декларации о государственном суверенитете Украины.

Залиште одну з вказаних відповідей, іншу викресліть

ТАК **НІ**

Бюлетень, в якому при голосуванні викреслені слова ТАК і НІ або не викреслені обидва слова, признається недійсним

ДЕНЬ «ПІК» НАБЛИЖАЄТЬСЯ

Навряд чи 17 березня ми будемо відзначати як свято, одне з багатьох, на які був досить рясним застійний час. Та, попри все, цей день увійде в наше життя, в історію, бо кожен з нас матиме змогу висловити свою особисту думку щодо Союзу РСР. Буде така змога й у моїх земляків-донеччан.

Підготовка до референдуму в області розпочалася ще на початку лютого. На території Донеччини створено один-єдиний виборчий (кого обираємо?) округ, у містах— понад 2300 дільниць. Функції окружної комісії референдуму покладено на обласну виборчу комісію по виборах народних [illegible]татів [illegible]асної Ради. Ств[illegible]о й [illegible]ичні комісії. Здавалося б, усе відбувається на демократичній основі. Але не завжди і не скрізь...

Своєрідно розпочав підготовку до Всесоюзного референдуму виконком Київської райради Донецька. Голова Ради В. Рибак оперативно зібрав нараду керівників підприємств та організацій і секретарів партійних комітетів району. З приводу ідеологічного забезпечення(?) проведення референдуму виступив перший секретар Київського ра[illegible]ому партії В. Перебийн[illegible]ля контрол[illegible]а підготовкою референдуму всі виборчі дільниці були закріплені на цьому засіданні за відповідальними працівниками райвиконкому і... райкому Компартії України. Саме на останніх по[illegible]адено відповідальне за[illegible]ня — [illegible]ести агітаційну [illegible]панію.

Не залишились осторонь і новостворені партії та організації.

Вони об'єднуються. Своєрідним дітищем передреферендумного часу став комітет «За співдружність суверенних держав», який щойно створено у Донецьку. До його складу увійшли представники регіональних організацій Партії демократичного відродження України, Народного руху, Союзу трудящих Донбасу, Соціал-демократичної та Об'єднаної соціал-демократи[illegible] партій, [illegible]аїнської студ[illegible]нтської с[illegible] і товариства «Просвіта», міських осередків Спілки солдатських матерів і товариства «Пам'ять», Донецького міського робітничого (страйкового) комітету. За мету поставлено консолідацію зусиль демократичних сил Донеччини по перетворенню надмірно централізованого СРСР у співдружність суверенних держав. Як повідомив голова консультативної ради комітету С. Фурманюк, нині триває підготовка до організації громадського нагляду за дотриманням Закону про референдум під час голосування. На одній з центральних площ Донецька проведено мітинг «Референдум: співдружності суверенних держав — так!».

Осторонь підготовки до референдуму залишаються представники Демократичної партії України та Української республіканської партії, які виступають за самостійну суверенну Україну. Голова обласної організації УРП М. Олійник вважає, що республіканцям і демократам навмисно заблоковано доступ до місцевих засобів масової інформації. Немає сьогодні можливості діяти і через Ради народних депутатів. Залишаються для агітації мітинги.

А між тим, на засіданні робочої групи, створеної в обласній Раді з метою надання методологічної і практичної допомоги у проведенні референдуму на місцях, обговорюються не лише організаційні моменти проведення референдуму, а й ідеологічні. Скажімо, один з промовців — доцент Донецького політехнічного інституту С. Кияшко, котрий хоча й запевняв присутніх, що не агітуватиме, все ж нагадав, що «при необхідності на Донбасі можуть згадати факт існування Донецько-Криворізької республіки». Або взяти такий його вислів: «У Прибалтику на науковий семінар я їхав інтернаціоналістом, а повернувся назад, так би мовити, націонал-шовіністом». Мені пригадався виступ народного депутата СРСР О. Бойка на міжреспубліканській конференції по реалізації договору між Україною і Росією. Він переконаний, що головна загроза нашому майбутньому не в політиці старого центру, а в анархізмі суверенності.

А що ж шахтарі Донеччини? Яка їх думка щодо референдуму, майбутнього Союзу, України? На останньому спільному засіданні Донецького міського робітничого (страйкового) комітету і ради трудового колективу виробничого об'єднання «Донецьквугілля» розглядалися і ці питання. В цілому шахтарі висловилися за Союз. «Але за Союз, укладений не з центром, а між республіками, — уточнює член страйккому А. Сливко. — Ми — за суверенну Україну!».

Невпинно наближається день проведення референдуму. Все чіткіше визначають свої позиції мої земляки. Візьму на себе сміливість прогнозувати, що більшість донеччан віддасть перевагу Союзу. Але якому? Ось у чому питання...

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

СТРАЙК ГІРНИКІВ ТРИВАЄ

Середа, 13 березня 1991 року. На засіданні РРСКД, в якому взяли участь представники 30 шахтарських міст регіону, прийнято рішення поновити страйк, перерваний у липні 1989 року.

Напередодні зупинилася ще одна шахта в Донецьку — «Заперевальна». Страйком охоплено понад 10 відсотків вугільних підприємств області. Пишу «понад», тому що в будь-який момент цей показник соціальної нестабільності на Донеччині може зрости.

Як і тиждень тому, епіцентром весняного страйку залишається шахтарський Красноармійськ. Сьогодні тут не працюють майже всі вугільні підприємства. Ставлення до позиції страйкарів у місті неоднозначне. Підтримуючи в основі соціальні вимоги шахтарів, більшість людей не схвалює методи, до яких вдаються гірники у своєму протистоянні. Вчора у місті відбувся багатолюдний мітинг залізничників, де ті висловили негативне ставлення до рішення своїх земляків продовжити страйк. І це не дивно, адже об'єднання «Красноармійськвугілля» уже заборгувало залізниці понад 520 тисяч карбованців, з вини страйкуючих залізничники не отримають зарплату за березень...

Юрій ДОНКО.

Донецьк.

Продиктовано в номер

ВИХІД ІЗ МОВЧАННЯ

Середа, 13 березня. Відповідь заступника прем'єра союзного уряду Л. Ряб'єва, який днями приймав делегацію страйкарів Донбасу, була лаконічною: «Тільки-но ми почнемо виконувати ваші вимоги, як у зроблену вами пробоїну хлинуть інші. А державний гаманець порожній».

Оцінити позицію центру і виробити компромісне рішення мали дві представницькі наради, що відбулися в Луганську 11 березня. Спочатку зустрілися делегати страйккомів і робітничих груп області, а згодом до них приєдналися керівники вугільних підприємств і об'єднань, радянські, партійні, професійні та господарські представники. Стояло одне питання: яким чином досягти поставлених страйкуючими шахтарями цілей?

Єдності не було, як і раніше. Спершу ряд страйкових комітетів області не наважився взяти на себе відповідальність за продовження страйку і входження в нього всім регіоном. А ситуація, коли шахтарі чекають єдиного рішення, довго тягнутися не може, інакше — пряма загроза соціального вибуху.

Наступне зібрання, вже маючи прецедент нерішучості шахтарських лідерів, всім різноголосим загалом висловлюється за припинення силового тиску на уряд. Однак і це рішення виявляється нежиттєздатним, бо не зняло напруженості у трудових колективах. Готується до голодовки страйковий комітет об'єднання. На знак протесту проти бездіяльнсті РРСКД покинули нараду представники «Краснодонвугілля». Одна за одною там зупинилися на добу чотири шахти. На невизначений строк припинили роботу дві шахти «Свердловантрациту». Не відвантажують вугілля і в деяких інших об'єднаннях області.

Спіраль шахтарських проблем закручується на новий оберт. Ясно одне: хоч і немає одностайності між людьми, але скоріш усього події розвиватимуться в руслі гірницької солідарності, раз цієї роботи не зміг організувати РРСКД.

Сергій СКИБА.

Луганськ.

УРО

Сьогодні в

Дівчина зачар
апетит», «Арсен
вгамовну жагу п
так заворожува
ка УРСР Нонна
леного Майстра.

Було це дово
1938-му. Ми, то
курсники, чекал
кого режисера
мав стати наш
Чекали майже п
так і не приїхав
сі невідомо.

І ось замість
слово, двері ау
нилися й завуч
представив но
— Амвросія Буч
хоплення — пер
вало нами. На
ський феномен
усіх.

Почалося навч
ше — творчіст
почувався таким
у мистецтві, яки
істини. Своїм с
єю думки він в
світ високої ми
У Амвросія М
не було запрогр
цій. Він багато
розповідав. Розп
щоразу відкрива
вала горизонти
сприйняття, спо
лятися до найм
життя, аналізува
здавалося, що
хвилини не жив
стільки його тв
тало в наше бу

Оце вміння ак
бачене Бучма п

Не для крас
жучи, любили м
був людиною ш
душі. Я ось що
людина не зм
оволодіти сцені
вом. Бо кожна р
сто мова, звук
різним тембро
ває тоді, коли в
ють велике, щи
яким було воно

Бучма світив
Хоча б отаке.
дійшло розпор

ВИ

Юрію Савел
пощастило —
ському районі
слід машини-пу
бах». Тієї само
див легендарн
Микола Кузне
німецького оф
із своїм воді
Струтинським.
який для багат
просто історіє
кваріатом, ви
менше 90 кіло
дину. І вантаж

ДЛЯ ДІЛОВ

У США ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «УКРА

Досі за кордоном інформація про українську економіку та її зовнішньоекономічні зв'язки з'являлася лише періодично, у неповному й розпорошеному вигляді. Вона губилася серед загального потоку або сприймалася як вістка про російську економіку. Відтепер вся ця інформація вміщуватиметься в одному виданні — комерційно-підприємницькому щомісячнику, який почав виходити у США.

У першому номері розповідається про спільні з інофірмами українські підприємства, впровадження купонів, підписання угоди між Росією та Україною, вміщено звіт про наукову конференцію у

У світ —

Гарвардському
У журналі по
Президії Ве
УРСР з ро
членів Президі
тя про украї
господарство,
на проблемам
зерна на Укра
після всіх
викладок стат
висновком: Ук
можливості бу
у світі вироб
господарської

Читачів за
теріали про сп
ко-американсь
во «СЦ Джо

...НЬ «ПІК» ...ЛИЖАЄТЬСЯ

...березня ми
...як свято,
...на які був
...тійний час.
...день увій-
...в історію,
...атиме змо-
...особисту
...у РСР. Бу-
...моїх земля-

...референду-
...очалася ще
... На тери-
...створено
...чий (кого
...у містах—
...иць. Функ-
...ії референ-
...на обласну
...по виборах
...в ...асної
...й ...ичні
...б, усе від-
...мократичній
...авжди і не

...очав підго-
...вного рефе-
...Київської
... Голова
...оперативно
...івників під-
...нізацій і
...них коміте-
...оду ідеоло
...ння(?) про-
...уму висту-
...тар Київсь-
...ії В Пе-
...троль... ...а
...рендуму всі
...були закріп-
...сіданні за
...працівника-
...і... райкому
... Саме на
...но відпові-
...— ...вести
...ію.
...осторонь і
...ії та орга-

...ться. Своє-
...передрефе-
...тав комітет
...суверен-
...кий щойно
...ьку. До йо-
...и представ-
...організа-
...кратичного
...їни, Народ-
...трудящих
...демократич-
...і соціал-де-
...й, ...їн-
... і
...віта», місь-
...лки солдат-
...товариства
...цького місь-
...(страйково-
...ету постав-
...зусиль де-
...Донеччини
...надмірно
...СРСР у
...суверенних
...омив голова
...ади коміте-
...нині триває
...нізації гро-
...за дотри-

манням Закону про референдум під час голосування. На одній з центральних площ Донецька проведено мітинг «Референдум: співдружності суверенних держав — так!».

Осторонь підготовки до референдуму залишаються представники Демократичної партії України та Української республіканської партії, які виступають за самостійну суверенну Україну. Голова обласної організації УРП М. Олійник вважає, що республіканцям і демократам навмисно заблоковано доступ до місцевих засобів масової інформації. Немає сьогодні можливості діяти і через Ради народних депутатів. Залишаються для агітації мітинги.

А між тим, на засіданні робочої групи, створеної в обласній Раді з метою надання методологічної і практичної допомоги у проведенні референдуму на місцях, обговорюються не лише організаційні моменти проведення референдуму, а й ідеологічні. Скажімо, один з промовців — доцент Донецького політехнічного інституту С. Кияшко, котрий хоча й запевняв присутніх, що не агітуватиме, все ж нагадав, що «при необхідності на Донбасі можуть згадати факт існування Донецько-Криворізької республіки». Або взяти такий його вислів: «У Прибалтику на науковий семінар я їхав інтернаціоналістом, а повернувся назад, так би мовити, націонал-шовіністом». Мені пригадався виступ народного депутата СРСР О. Бойка на міжреспубліканській конференції по реалізації договору між Україною і Росією. Він переконаний, що головна загроза нашому майбутньому не в політиці старого центру, а в анархізмі суверенності.

А що ж шахтарі Донеччини? Яка їх думка щодо референдуму, майбутнього Союзу, України? На останньому спільному засіданні Донецького міського робітничого (страйкового) комітету і ради трудового колективу виробничого об'єднання «Донецьквугілля» розглядалися і ці питання. В цілому шахтарі висловилися за Союз. «Але за Союз, укладений не з центром, а між республіками, — уточнює член страйккому А. Сливко. — Ми — за суверенну Україну!».

Невпинно наближається день проведення референдуму. Все чіткіше визначають свої позиції мої земляки. Візьму на себе сміливість прогнозувати, що більшість донеччан віддасть перевагу Союзу. Але якому? Ось у чому питання...

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

...ЙК ГІРНИКІВ ТРИВАЄ

...езня 1991
...ні РРСКД, в
...ть представ-
...ських міст
...о рішення
...перерваний
...у.
...зупинилася
...Донецьку—
...Страйком
...10 відсотків
...иємств об-
...над», тому
...момент цей
...ьної неста-
...еччині може

...тому, епі-
...ого страйку
...шахтарський
...Сьогодні
...майже всі

вугільні підприємства. Ставлення до позиції страйкарів у місті неоднозначне. Підтримуючи в основі соціальні вимоги шахтарів, більшість людей не схвалює методи, до яких вдаються гірники у своєму протистоянні. Вчора у місті відбувся багатолюдний мітинг залізничників, де ті висловили негативне ставлення до рішення своїх земляків продовжити страйк. І це не дивно, адже об'єднання «Красноармійськвугілля» уже заборгувало залізниці понад 520 тисяч карбованців, з вини страйкуючих залізничники не отримають зарплату за березень...

Юрій ДОНКО.
Донецьк.

Продиктовано в номер

ВИХІД ІЗ МОВЧАННЯ

Середа, 13 березня. Відповідь заступника прем'єра союзного уряду Л. Ряб'єва, який днями приймав делегацію страйкарів Донбасу, була лаконічною: «Тільки-но ми почнемо виконувати ваші вимоги, як у зроблену вами пробоїну хлинуть інші. А державний гаманець порожній».

Оцінити позицію центру і виробити компромісне рішення мали дві представницькі наради, що відбулися в Луганську 11 березня. Спочатку зустрілися делегати страйккомів і робітничих груп області, а згодом до них приєдналися керівники вугільних підприємств і об'єднань, радянські, партійні, професійні та господарські представники. Стояло одне питання: яким чином досягти поставлених страйкуючими шахтарями цілей?

Єдності не було, як і раніше. Спершу ряд страйкових комітетів області не наважився взяти на себе відповідальність за продовження страйку і входження в нього всім регіоном. А ситуація, коли шахтарі чекають єдиного рішення, довго тягнутися не може, інакше — пряма загроза соціального вибуху.

Наступне зібрання, вже маючи прецедент нерішучості шахтарських лідерів, всім різноголосим загалом висловлюється за припинення силового тиску на уряд. Однак і це рішення виявляється нежиттєздатним, бо не зняло напруженості у трудових колективах. Готується до голодовки страйковий комітет об'єднання. На знак протесту проти бездіяльності РРСКД покинули нараду представники «Краснодонвугілля». Одна за одною там зупинилися на добу чотири шахти. На невизначений строк припинили роботу дві шахти «Свердловантрациту». Не відвантажують вугілля і в деяких інших об'єднаннях області.

Спіраль шахтарських проблем закручується на новий оберт. Ясно одне: хоч і немає одностайності між людьми, але скоріш усього події розвиватимуться в руслі гірницької солідарності, раз цієї роботи не зміг організувати РРСКД.

Сергій СКИБА.
Луганськ.

УРОКИ СУВОРОЇ ДОБРОТИ

Сьогодні виповнюється 100 років від дня народження Амвросія БУЧМИ

Дівчина зачаровано дивилася «Нічного візника», «Проданий апетит», «Арсенал». Диво творення мистецтва розпалювало невгамовну жагу проби власних сил. Згодом їй поталанило: той, хто так заворожував своєю грою, став її вчителем. Народна артистка УРСР Нонна Копержинська ніколи не забуває ті уроки уславленого Майстра.

Собори наших душ

Було це довоєнної пори, в 1938-му. Ми, тодішні першокурсники, чекали на московського режисера Загарова, який мав стати нашим викладачем. Чекали майже півроку, але він так і не приїхав. Чому — й досі невідомо.

І ось замість нього... Одне слово, двері аудиторії розчинилися й завуч Іван Піскун представив нового керівника — Амвросія Бучму. Почуття захоплення — перше, що опанувало нами. На той час акторський феномен Бучми вражав усіх.

Почалося навчання. А точніше — творчість. Майстер не почувався таким собі метром у мистецтві, який видає готові істини. Своїм словом, енергією думки він втягував нас у світ високої мислі і почуттів. У Амвросія Максиміліановича не було запрограмованих лекцій. Він багато імпровізував, розповідав. Розповідь Майстра щоразу відкривала, розширювала горизонти нашого світосприйняття, спонукала придивлятися до найменших деталей життя, аналізувати їх. Часто здавалося, що актор жодної хвилини не жив для себе, настільки його творче «я» вростало в наше буття.

Оце вміння акумулювати побачене Бучма передав і нам.

Не для красного слівця кажучи, любили ми його. Митець був людиною широкої, доброї душі. Я ось що думаю: погана людина не зможе блискуче оволодіти сценічним мистецтвом. Бо кожна роль — не просто мова, звуки, виголошені різним тембром. Образ оживає тоді, коли в нього вкладають велике, щире серце. Таке, яким було воно у Майстра.

Бучма світився добротою. Хоча б отаке. 1940 року надійшло розпорядження студентам художніх, архітектурних і театральних інститутів платити за навчання 500 карбованців на рік. Що не кажи, сума, як на той час, досить-таки значна. Не всяк спроможний сплатити її. Пам'ятаю, всіх нас тоді зворушив приклад Амвросія Максиміліановича. Одержавши Сталінську премію, актор оплатив навчання трьох студентів.

Згодом, наприкінці сорокових, коли розпочнеться кампанія так званої боротьби з космополітизмом, Бучма, ризикуючи собою, навіть особистим життям, урятує двох режисерів театру, яким уже встигли начепити страшні ярлики. Один з них, до речі, починав ще при Лесеві Курбасові. Слова Майстра були вражаючими. Якщо той, мовив митець, хто працював з Курбасом, — космополіт, то затавруйте мене першого, бо я працював із ним. Заперечи и йому ніхто не зміг.

Ще в інституті я звернуль увагу на те, як дбав Амвросій Максиміліанович про театральне мистецтво в цілому. Його хвилювали долі трудівників сцени як досвідчених, так і початківців. Чи не тому прискіпливо вдивлявся в кожного, хто став на театральну стежину. Іноді його висновки були надто суворими. Придивившись, наприклад, до нас — студентів-першокурсників, дванадцятьом він запропонував залишити інститут.

Амвросій Максиміліанович був правий. Згодом підтвердяться його слова. І люди, яких спочатку спіткало нещастя, в подальшому досягнуть значних висот у різних царинах життя. Про це вони писатимуть і дякуватимуть Бучмі за пораду. Отака суворість, вимогливість обернулася добром.

Після закінчення інституту мене запросили в Київський театр імені Франка. Разом з Амвросієм Бучмою ми грали в «Макарі Діброві» та «Украденому щасті». Запам'яталось, як на репетиціях митець вживався в образ, доповнював і розширював його.

Це не забудеться... Макар Діброва, якого грав Амвросій Бучма, бере ватянку загиблого сина, ніжно обіймає її, пригортає, починає колисати. З грудей вирвалося лише єдине слово — «сину!» — і повільні кроки на авансцену. У глядачів блищали сльози на очах.

У його квартирі часто збиралася творча молодь. Говорили про все: театр, полювання, рибалку... Розповідали анекдоти й, звичайно, співали. Життєлюбство, контактність ніколи не полишали його. Навіть тяжкохворий Амвросій Максиміліанович жартував, цікавився театральними новинами. Без цього він не міг. Сцена була його другим життям. Яке ніколи не вмирає.

Розповідь записав
Володимир ТЕТЕРУК.

Салон для колекціонерів

ВИЙДЕ «МАЙБАХ» НА ПАРАД

Юрію Савельченку просто пощастило — аж у Ямпільському районі натрапив на слід машини-пульмана «Майбах». Тієї самої, на якій їздив легендарний розвідник Микола Кузнєцов у формі німецького офіцера разом із своїм водієм Миколою Струтинським. Автомобіль, який для багатьох нині є не просто історією, а й антикваріатом, витискував не менше 90 кілометрів на годину. І вантаж міг підняти солідний — до трьох тонн. А стояв на ньому 12-циліндровий танковий двигун. Тепер «Майбах» на Заході оцінюється в мільйон доларів.

Зачастили до Ю. Савельченка колекціонери, їдуть з Голландії, Німеччини, Угорщини, Прибалтики. Шукають не тільки антикварний «Майбах», а й «Мерседес-500К», німецькі мотоцикли «БМВ», «ЄМВ», «Цюндапп», американські «Харлей», «Девідсон», наш старенький автомобіль ГАЗ-67.

А навколо Савельченка почали гуртуватися ентузіасти Юрій Берко, Віктор Савкевич, Ігор Датій, Олександр Ковальчук. Саме вони створили мале підприємство «Клуб антикварних і спортивних автомобілів». Мета колекціонерів — створити також музей старовинних автомобілів, адже у них є єдині на всю країну екземпляри.

Валерій ЛАЗАРЕНКО.

ДЛЯ ДІЛОВИХ ЛЮДЕЙ

У США ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «УКРАЇНСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО ДАЙДЖЕСТУ»

У світ

Досі за кордоном інформація про українську економіку та її зовнішньоекономічні зв'язки з'являлася лише періодично, у неповному й розпорошеному вигляді. Вона губилася серед загального потоку або сприймалася як вістка про російську економіку. Відтепер вся ця інформація вміщуватиметься в одному виданні — комерційно-підприємницькому щомісячнику, який почав виходити у США.

У першому номері розповідається про спільні з інофірмами українські підприємства, впровадження купонів, підписання угоди між Росією та Україною, вміщено звіт про наукову конференцію у Гарвардському університеті. У журналі подано структуру Президії Верховної Ради УРСР з розповідями про членів Президії. Є тут і стаття про українське сільське господарство, яка присвячена проблемам виробництва зерна на Україні. Цікаво, що після всіх аргументованих викладок стаття закінчується висновком: Україна має всі можливості бути найбільшим у світі виробником сільськогосподарської продукції.

Читачів зацікавлять матеріали про спільне українсько-американське підприємство «СЦ Джонсон — Київ», яке виробляє пральні порошки і миючі засоби. У статті «Закінчення холодної війни створює нові проблеми і можливості» показано, що одна із сфер, де Україна конкурентоспроможна на світовому рівні, — це оборонна промисловість. Проте брак каталогів, цін і досліджень в галузі міжнародного маркетингу фактично перекреслює експортний потенціал республіки.

Журнал насичений різноманітною економічною інформацією.

Видає дайджест Міжнародна інформаційна система.

Веніамін СІКОРА,
доктор економічних наук.

ПОГОДА

14—15 березня істотних опадів на Україні не передбачається. Вночі та ранком місцями туман. Вітер змінних напрямків, 2—7 метрів на секунду. Температура вдень 1—7, на Закарпатті 10—15 градусів тепла. Вночі 1—7 градусів морозу.

По Києву та області сьогодні вдень без опадів. Вітер слабкий. Температура 2—7 градусів тепла.

ЧИМ НАС АГІТУЮТЬ ЗА

АБО ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ

У засобах масової інформації республіки нині розгорнулася широка пропаганда на підтримку союзного референдуму. Визначився вже й стандартний набір аргументів на його користь. Ці аргументи зведені докупи у статті А. Савченка «Референдуму — так!», надрукованій у «Голосі України» (№ 33, 1991 р.). Стаття є тим більш цікавою, що автор підписав її і як народний депутат України, і як секретар ЦК КПУ. Отже, наведені міркування ми розглядаємо як позицію керівництва правлячої партії, а відтак і парламентської більшості. Автор однозначно виступає за збереження Союзу РСР як єдиної держави, так званої «оновленої федерації». Він виступає проти ліквідації будь-яких її інститутів. У той же час долю України, її майбутнє А. Савченко не розглядає. Тож вчитаємося у вихідні положення статті, щоб глибше зрозуміти справжню позицію автора. Вже на початку статті автор зазначає:

«...Деякі держави розпадалися в результаті внутрішніх суперечностей і конфліктів. І знову руйнувався звичний уклад життя, наставало лихоліття, страждали люди. Суспільство, яке втрачало «кермо і вітрила», деградувало і поринало в хаос».

Така цитата в устах секретаря ЦК КПУ, а отже, марксиста, діалектика, справляє дивне враження. Так, держави розпадалися і гинули внаслідок внутрішніх, класових конфліктів. Згідно з визначенням класика марксизму, це відбувалося тоді, коли верхи не могли, а низи не хотіли жити по-старому. Але саме в цьому і полягає розвиток суспільства. Для марксизму, та й не тільки марксизму, «держави взагалі» не існує. Стара держава гине, бо стримує розвиток суспільства. Її загибель відкриває дорогу новій державі, яка дає поштовх новому, вищому етапові суспільного розвитку. Тим більше це справедливо, коли ми говоримо про розпад імперій. Загинула величнa Римська держава, та невже після її загибелі цивілізація тільки «деградувала і поринала в хаос»? Невже визволення Сполучених Штатів Америки з-під влади англійської корони призвело їх до занепаду? Можна навести і ближчий приклад. Невже загибель Російської імперії товариш Савченко вважає просто «лихоліттям і стражданням людей»? Незалежна Фінляндія є прикладом того, якого високого життєвого рівня може досягти народ, що здобув державність.

Якби українці усвідомили спільність своєї долі, то чи допустили б вони винищення свого народу під час громадянської війни, колективізації, голодомору 1932 — 1933 років, страшних репресій. Та й дзвін Чорнобиля настійно нагадує про байдужість імперії до життя своїх народів.

Якщо автор дійсно вважає загибель імперій бідою для людства, то його погляди дивно збігаються з поглядами добродіїв Шульгіних, генералів Мойсеєвих тощо і абсолютно протилежні думкам засновника КПРС, який вважав царську Росію тюрмою народів і ціле життя боровся з цією державою.

ЦІКАВО, що А. Савченко марксистів у своїй статті взагалі не цитує. Зате він наводить знаменитий вислів Томаса Гоббса про «війну всіх проти всіх». Цей вислів є сам по собі цікавим, а ще цікавіше, що його наводить секретар ЦК. Бо погляд на державу, як на суспільний договір,, уперше висловлений Гоббсом, нещадно критикували саме засновники марксизму. Та й тепер його твори, а тим більше твори його послідовників, таких, як Тоннес чи Макс Вебер, не доступні читачеві. А шкода, бо їх роботи великою мірою сформували сучасну соціологію і вплинули на міжнародне право, щоправда «буржуазне».

Отже, розмірковуючи про природу держави, про її схильність до насильства над особою, Гоббс указував, що те насильство є меншим злом у порівнянні з «війною всіх проти всіх». Він і Локк, а потім Руссо якраз і висували ідею держави як «суспільного договору» між особами-громадянами, який гарантував би лад у суспільстві, в обмін на виконання громадянами певних обов'язків.

Але такий суспільний договір можливий лише в національній державі, створеній на демократичній основі. Суспільний договір реалізується в структурах громадянського суспільства і механізмах їхньої дії. «Війна всіх проти всіх» і є характерною для імперій та тоталітарних держав. На жаль, СРСР і є імперією з тоталітарним державним устроєм.

Беззахисна перед державою, бо не має можливості вступати у спілки з іншими особами для захисту спільних інтересів, людина в тоталітарній державі веде виснажливу боротьбу за власне існування, покладаючись лише на власні сили. В умовах тотального перерозподілу вона може отримати більшу частку лише за рахунок інших.

Ще гостріше ця боротьба проходить в імперії, для якої дуже важливо зломити природне відчуття національної єдності людей як можливу основу організованого опору поневоленню. Саме відсутність власної держави і, як наслідок, відсутність громадянського миру, єдності серед народу спричинили величезні жертви України в XX столітті. Якби українці усвідомили спільність своєї долі, то чи допустили б вони винищення свого народу під час громадянської війни, колективізації, голодомору 1932 — 1933 років, страшних репресій. Та й дзвін Чорнобиля настійно нагадує про байдужість імперії до життя своїх народів. Отже, існування в складі СРСР не принесло процвітання Україні та її громадянам. Тож варто замислитись над майбутнім, оцінити значення власної держави саме для припинення нескінченної «війни всіх проти всіх».

Таким чином можна зробити висновок, що автор не має чітких поглядів на роль і природу держави. Відмовившись фактично від марксистських поглядів, А. Савченко не осмислив положень Гоббса про суспільний договір, обмежившись лише яскравою фразою. Складається враження, що автор просто хотів залякати читачів.

Підвалини нової Співдружності вже закладені державними договорами між республіками, де вони взаємно визнаються суверенними державами.

ОТАК, використавши вислів Гоббса і ніяк його не пояснивши, А. Савченко вказує «сп'янілим від набутої, нарешті, самостійності» республікам, що вони шкодять інтересам одна одної. Ця теза про шкідливість самостійності також потребує пояснень, бо діяльність щодо реалізації своїх суверенітетів республіки почали укладанням договорів, якими гарантують взаємне забезпечення інтересів. Якщо проблеми у відносинах республік і виникають, то їх не можна розглядати без аналізу дій центральної влади, зокрема в економічній сфері. Саме центр був ініціатором і організатором економічної блокади Литви. Не Литва, а союзне керівництво поклало початок лавиноподібному розриву господарських зв'язків на всій території СРСР.

Дуже складний, часом суперечливий, але надзвичайно ліідний процес формування національної державності, шляхи створення нової спільноти держав на нових, рівноправних економічній і політичній засадах повинні стати предметом різнобічного неупередженого аналізу. Натомість автор жахає читача націоналізмом, сепаратизмом, «збройними формуваннями» і кривавими побоїщами». Творення державності розглядається автором лише як націоналізм. Про те, що це не так, свідчать результати опитувань у Прибалтиці, де за державну незалежність висловилися не тільки литвини, латиші та естонці, але й росіяни, українці, поляки, білоруси, громадяни інших національностей, що мешкають у цих республіках.

На думку А. Савченка, «криваві побоїща» можуть спинити лише бюлетень з одним-єдиним — звичайно, президентським! — питанням. Але в чому магічна сила того питання? Чому питання бюлетеня автором не аналізується ні з юридичного, ні з політичного боку? Чому тільки одне питання?

А проте підтримане автором питання є внутрішньо суперечливим. Ці суперечності лежать у таких площинах: збереження — оновлення, Союз республік — єдина держава, дотримання прав людини — історичний досвід. Таке питання, що може тлумачитись неоднозначно, взагалі не повинне виноситись на референдум, адже його результат не відображатиме справжнього волевиявлення народу і буде тлумачитись також неоднозначно.

Міфічний «суверенітет у рамках Союзу» Україна вже мала, і досвід той дуже сумний для її народу.

Але чи можливо зберегти СРСР на іншій основі, наприклад, як конфедерацію чи співдружність суверенних держав? Над цим питанням автор не розмірковує і не дає розмірковувати громадянам у ході референдуму, виступаючи за одне-єдине питання. Бо свобода вибору не гарантує центру наперед запрограмованого результату.

Про численні порушення законодавства, пов'язані з організацією референдуму, про те, що центральній владі тісно в рамках її власних законів та якнайширших повноважень, автор взагалі не згадує. Останній приклад беззаконня у підготовці цього референдуму — надання повноважень на його проведення різного роду політизованим об'єднанням та військовим структурам. Такі заходи незаконні і заохочують до утворення позаконституційних структур влади, подібних до горезвісного Комітету національного порятунку в Литві. Невже для правлячої партії законність і досі залишається «роззброєнням пролетаріату перед буржуазією».

Автор звужує трактування пропонованого в бюлетені питання, стверджуючи, що громадяни голосуватимуть лише за збереження Союзу чи відмову від нього. Проте результат голосування однозначно вирішує питання про долю республіки і про конкретну модель Союзу. Ствердна відповідь на питання бюлетеня означає підтримку союзного керівництва в намаганні юридично оформити перетворення СРСР на унітарну державу. Підтвердженням цьому є текст бюлетеня, в якому чітко йдеться про збереження Союзу, а під оновленням мається на увазі перетворення його на федеративну державу. Але федерація позбавляє республіки навіть тих прав, які надавав їм Договір 1922 року. Відповідь «Так» на референдумі відкидає Україну до стану 1916 року. І це відбувається в той час, коли з'явилися перші контури нової моделі Союзу — Співдружності суверенних держав.

ПІДВАЛИНИ нової Співдружності вже закладені державними договорами між республіками, де вони взаємно визнаються суверенними державами. Тоді чому ж така можливість оновлення Союзу не пропонується громадянам на референдумі? Відповідь тут одна — такий Союз-Співдружність заперечує існування нинішнього це... Його численні розподільчі бюрократичні структури хочуть і далі панувати, ні перед ким і ні за що не відповідаючи.

Цікаво, що А. Савченко оминає питання, пов'язані з наповненням Союзного договору, хоч у бюлетені йдеться про одну з конкретних моделей Союзу, а саме — федерацію. Це робиться тому, що в єдиній федеративній державі такий договір має суто декоративне значення і його укладання важливе лише як пропагандистська акція. Федеративна держава перетворює республіки на територіальні одиниці. Тому він відверто говорить, що наповнення Союзного договору є «вже іншим, хоч і не менш важливим питанням». В ...ній державі діє єдина правова система, основою якої є єдина Конституція. Вона не дає місця іншій державності. Міфічний «суверенітет у рамках Союзу» Україна вже мала, і досвід той дуже сумний для її народу.

Таким чином, автор підкреслено висловлюється за остаточне завершення процесу створення унітарної держави. І на підкріплення цієї позиції використовує дуже цікаві аргументи, які заслуговують на докладніший розгляд.

По-перше, таким аргументом він вважає те, що багато мільйонів людей живуть «поза межами своєї етнічної території», або «поза кордонами проживання своєї національності». Таким твердженням А. Савченко захищає ідею, що права людини, зокрема національні, можуть забезпечуватись поза межами «етнічної території» лише в єдиному і неділимому Радянському Союзі. Але це твердження спростовується досвідом правових національних держав, де права національних меншин надійно забезпечені. Про це, зокрема,

СОЮЗНИЙ РЕФЕРЕНДУМ,

З ПРИВОДУ ОДНІЄЇ СТАТТІ

свідчить солідний досвід української діаспори. А поруч ми бачимо повну русифікацію українців на Кубані, в Казахстані чи на Далекому Сході. Міжнаціональні і міжрасові шлюби стали звичайним явищем у сучасному світі і доля цих подружжів та їхніх дітей ніякого занепокоєння серед них не викликає. Зі слів автора випливає, ніби суверенна Україна не забезпечить прав поляків, німців, євреїв, хоч і в СРСР, і в Україні вони мешкають «поза кордонами проживання своїх національностей». Як СРСР забезпечує їхні права — про те свідчать черги коло посольств. Тут багато прикладів не треба. А от про забезпечення прав громадян у суверенній Україні говорити можна і треба. Тільки слід відмовитись, нарешті, від етнографізму і вирішувати національні проблеми в рамках інституту громадянства в межах державних кордонів України. Поки Україна залишається химерною державою без громадян і реального суверенітету в власних кордонах, усілякі звинувачення у намаганні порушити права її громадян є просто демагогічними. Тут можна ставити питання і так: суверенна держава не може вирішувати ні національних, ні економічних, ні соціальних питань без громадянства. Отже, спроби підмінити громадянство національно - територіальними ознаками є практичною відмовою від суверенітету, від державності. Більше того, саме імперії виправдовували свою експансію історичною місією захисту національних груп в інших державах, установлюючи довільно «етнічні території». Так, царська Росія брала під свою опіку слов'ян чи Німеччина брала під свою юрисдикцію громадян інших держав німецької національності. Отже, маємо певну упередженість тверджень автора, особливо на фоні погроз «не змиритися з розвалом країни...», і «не сидіти склавши руки». Якщо народному депутатові УРСР А. Савченку відомі факти утисків національних меншостей на національному грунті, то це може бути підставою для глибокого аналізу діяльності в першу чергу органів влади. Інакше такі погрози справляють враження підготовки до якихось антиконституційних дій і розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Так, ніби росіянам, білорусам, полякам, євреям нагадують, що живуть вони на Україні тільки з ласки СРСР, а суверенну державу мріють збудувати тільки українці і тільки для того, щоб виселити їх в «кордони проживання їхніх національностей».

Дивною є постановка питання про «кривавий переділ кордонів». Чи висловлює Україна територіальні претензії до інших республік? Що ж тоді означають Договори між республіками? І уряд якої республіки автор підозрює у підступних намірах? України? Росії? Білорусії?

Для всіх політичних сил на Україні, в тому числі Руху чи нових партій, недоторканість кордонів є основним принципом міждержавних відносин. Тому Верховна Рада України майже одностайно схвалила Договори між республіками. В зв'язку з цим цікаво було б, якби автор висловив точку зору керівництва ЦК КПУ щодо кордонів України у зв'язку з діяльністю деяких її комітетів у південних і східних областях, які стали поширювати ідейки «Новоросії» та «Донецької республіки».

Ми справді є свідками складних проблем у відносинах між республіками, зокрема у Закавказзі, але їх джерелом значною мірою є довільний адміністративний поділ, здійснений центральною владою за відсутності державності республік. Реалізація права націй на самовизначення в умовах демократичних суверенних держав може великою мірою зняти існуючі територіальні претензії.

Розглянемо другий, економічний аргумент автора. Тут він демонстративно відмовляється від цифр. А шкода, адже якраз кількісні оцінки дозволяють чітко оцінити колоніальний статус економіки України та її потенційні можливості для забезпечення державного суверенітету. Тим більше шкода, бо А. Савченко володіє потрібною інформацією і не раз її використовував у своїх виступах. Зокрема в «Робітничій газеті» від 18.04.89 року ним наведені цифри про дискримінаційну цінову політику центру щодо України, про нераціональність системи міжреспубліканських зв'язків, що склалися. Там же містяться цікаві дані і про перевищення вивезення продукції з України над ввезенням.

Замість цього автор у даному разі зосереджується на аргументах якісного характеру, якими він хоче підкріпити свою позицію. Він пише: «Створити структуру нової власної галузі в республіці можна тільки протягом життя цілого покоління. І віддачу суспільство почне одержувати тільки у наступному поколінні. Таким чином, те, що вже створено в країні, є власністю не тільки окремо взятої республіки». Дивна фраза. По-перше, якщо А. Савченко голосував за Декларацію про державний суверенітет України, то таке твердження є фактичною відмовою від неї. Адже ключовим положенням Декларації є визнання всього економічного потенціалу на території республіки власністю народу України. По-друге, воно є, по суті, втручанням у справи інших республік і невизнанням їхніх Декларацій, що містять аналогічні положення, а значить, містять і фактичну відмову від Договорів, від визнання кордонів, тобто якраз усього того, проти чого нас тільки-но застерігав автор. І тоді цікаво, чи весь ЦК КПУ поділяє думку свого секретаря? Не зовсім зрозумілий і термін «структура галузі». Чи то мова тут іде про міністерства, чи то про створення єдиної господарчої структури України, над якою нині і працюють Верховна Рада та уряд республіки, автор не уточнює. Що ж, владі республіки справді можна дорікати за повільність її роботи. Нею поки що не вирішені фундаментальні питання вступу республіки у володіння всією державною власністю на території України.

Потребує уточнення і зауваження про строк створення нової галузі. При плануванні адміністративно-командної економіки дійсно потрібне ціле покоління для створення нової галузі. Але Україна здійснює економічну реформу саме для надання нової динаміки своїй економіці. Сучасна розвинута економіка вільного підприємництва, до якої прагне Україна, демонструє надзвичайно високі темпи структурного оновлення. Можна навести такий приклад. У середині 70-х років двоє молодих людей у гаражі на околиці Сан-Франціско склали перший персональний комп'ютер, а вже через якихось 10 років їх виробництво стало процвітаючою галуззю не тільки в США, а й у багатьох країнах Південно-Східної Азії. Її продукція на наших очах змінює світ: інформація стає матеріальним ресурсом. Розвинуті країни ідуть до створення інформаційного суспільства.

Ще одним економічним аргументом на користь збереження єдиної держави СРСР автор вважає неможливість поділу між республіками науково-дослідного, військово-промислового комплексів, транспорту тощо. На думку автора, «поділ країни залишить на місці спільно облаштованого життєвого простору нежиттєспроможну економіку, якщо взагалі не попелище. Скільки разів це повторювалося в нашій історії».

З точки зору економіки, організації продуктивних сил таке твердження не витримує критики.

Ці галузі в СРСР досягли небаченого в світі ступеня монополізму. Саме життя вимагає їх децентралізації, демонополізації. Ніде в світі економічна інтеграція не супроводжується ліквідацією власних науково-дослідних інституцій або транспорту чи авіації. Інтеграція передбачає уніфікацію норм, параметрів національних економічних систем, що взаємодіють. Інтеграція не відміняє суверенітету держави над власною економікою, зокрема в перелічених галузях. Тому наведений аргумент є швидше політичним, аніж економічним. Саме на цих галузях базується механізм економічної, а значить, і політичної влади. Влада належить тому, кому належать ці галузі. Відсутність власної транспортної системи, енергетики, науково-дослідного комплексу України означає втрату нею суверенітету, державності. Отже, знову мусимо констатувати, що автора турбує не економічна доцільність, а збереження політичної влади, самого існування центру.

Якщо розглядати наведені вище міркування А. Савченка як своєрідний історико-філософський аргумент, то вони знову викликають ряд заперечень.

По-перше, трагедія України полягала саме у відсутності держави. Її територія тривалий час була спільною то з Польщею, то з Росією, то з Австро-Угорщиною. Вона весь час була чиїмось «життєвим простором». Дивує і вживання самого терміна «життєвий простір» з огляду на недавню історію, коли цей термін означав поле німецької експансії за часів світових воєн. Тому його вживання є недоцільним, тим більше без жодних пояснень. По-друге, неясно, скільки разів це повторювалось і які епізоди в українській історії має на увазі автор? Цей історико-філософський аргумент автора теж не є переконливим.

Далі наводиться аргумент із сфери міжнародної безпеки: «Перевага великої союзної держави в можливості гарантувати повну і надійну безпеку країни. Сьогодні жодна з республік неспроможна утримувати армію...». Україна справді не зможе утримувати армію, яка переважала б армії всіх «імовірних агресорів», разом узятих, яка могла б воювати в Афганістані і тримати в страху весь світ. Але таку армію вже не в змозі утримувати і СРСР. Така армія вже взагалі нікому не потрібна. Нині Європа від блокових структур протистояння переходить до системи колективної безпеки. То чому ж Україна не зможе знайти своє місце в цій системі, в тому числі в системі оборони Співдружності союзних республік? Чому вона, подібно до інших європейських держав, не зможе створити власне військо на основі концепції «неприйнятних збитків» тощо? Все це звучить так, ніби автор вважає, що країни з міркувань безпеки слід укрупнювати як колись колгоспи. Щодо «могутнього міжнародного авторитету» і «впливу на процеси, які відбуваються у світі», то автор явно перебуває в полоні застарілих уявлень про боротьбу двох наддержав. А тим часом у сьогоднішньому світі з його взаємозалежністю в міжнародному розподілі праці авторитет держави визначається її вкладом у процеси світової інтеграції. Завдяки природній різноманітності можливість інтеграції республік у світовий економічний простір є значно вищою і потенційно вигіднішою, ніж інтеграція СРСР як єдиної держави. Виходячи з цього, і теза про майбутню третьосортність усіх республік-держав в умовах їх суверенності є також безпідставною.

Що стосується глумління над пам'яттю предків, яким нібито є відмова від авторитету наддержави в умовах державності республік, таке твердження миле лише шовіністичному обивателеві. Загіпнотизований «величчю» імперії, автор у своєму розумінні історії не бачить жертв народів, які споконвіку боролися за свою незалежність, їх місця і ролі у світовій історії. Чи українцям знову треба відмовитись від Сагайдачного, Дорошенка, Мазепи, Орлика, Калнишевського, від Кирило-Мефодіївських братчиків, від Винниченка, Грушевського, Хвильового та багатьох інших славних предків, які боролися за українську державність? Що ж тоді залишає нам автор у нашій історії та культурі?

Ну і на закінчення, всіх, хто має іншу точку зору на союзний референдум, А. Савченко звинувачує в антикомунізмі і сподівається, що «народ та історія дадуть оцінку демагогії лжепророків». Чомусь автор не додав ще про караючу руку правосуддя. Амінь.

Давайте підіб'ємо підсумки. Погляди автора — це віра в те, що СРСР як спадкоємець Російської монархії і збирач народів є ідеальною і одвічною державою, яка гарантує всі права і свободи людині, дивує успіхами світ і тримає в остраху ворогів. Для нього СРСР є своєрідним «кінцем історії». Тож в ідеальній державі і влада є ідеальною, а в опозиції можуть бути і висловлювати іншу думку лише «запеклі реакціонери, мілітаристи та мракобіси». Мати таку позицію, то, звичайно, право автора. Але цікаво, за що ж голосував народний депутат А. Савченко 16 липня 1990 року, коли приймалася Декларація про державний суверенітет України? І чи нам варто підтримати таку позицію?

Ми ж закликаємо вас, громадяни України, відповісти «Ні» союзному референдумові, викресливши слово «Так» у тексті його бюлетеня. В цьому випадку ви віддасте свій голос за суверенну державність України, за справжнє оновлення Союзу — перетворення його в Союз — Співдружність суверенних держав, за забезпечення прав і свобод усіх її громадян, за верховенство республіканської влади і законодавства на всій території України, за реальний контроль громадян над органами влади, за те, щоб ваші діти служили тільки на Україні і не посилали їх у полум'я кривавих конфліктів, за те, щоб припинити хижацьке винищення ресурсів України — самої основи існування нашого народу. Засвідчити таку свою волю ви можете, якщо відповісте «Так» на республіканському опитуванні, викресливши слово «Ні» в тексті республіканського бюлетеня.

Іван ЗАЄЦЬ,
народний депутат України;
Юрій РУБАН.

ВРАХОВУВАТИ ІНТЕРЕСИ РЕСПУБЛІК

На запитання кореспондента «Голосу України» відповідає міністр закордонних справ УРСР Анатолій ЗЛЕНКО

Актуальне інтерв'ю

— Як відомо, у Верховній Раді СРСР відбувається ратифікація пакету договорів, що були укладені між СРСР і ФРН у вересні — листопаді минулого року. Зрозуміло, що це питання надзвичайно важливе й дуже чутливе і для українського народу, враховуючи ті величезні втрати — людські й матеріальні, яких він зазнав внаслідок гітлерівської агресії. Як ви ставитесь до цих договорів, у чому їх значення?

— Так, процес ратифікації пакету радянсько-німецьких договорів, який відбувається у Верховній Раді СРСР, — це подія надзвичайної, я б сказав, історичної ваги. Адже рішення, що приймаються, покликані остаточно завершити багаторічний процес післявоєнного врегулювання.

Хотів би нагадати, що до пакету радянсько-німецьких документів, які було підписано у вересні—листопаді минулого року і тепер винесено на розгляд Верховної Ради СРСР, входять Договір про остаточне врегулювання щодо Німеччини, Договір про добросусідство, партнерство і співробітництво між СРСР і ФРН, Договір між СРСР і ФРН про розвиток широкомасштабного співробітництва в галузі економіки, промисловості, науки і техніки, а також договори «Про умови тимчасового перебування і планомірного виводу радянських військ з території Федеративної Республіки Німеччина» та «Про деякі перехідні заходи». Три перші з названих договорів Верховна Рада СРСР вже ратифікувала.

У чому значення цих документів? Як я вже сказав, вони кладуть кінець цілому історичному періодові протистояння, конфронтації й «холодної війни». Договори покликані створити надійні гарантії безпеки нашої країни, зробити вагомий внесок у розв'язання проблем безпеки міжнародної, насамперед європейської. Водночас вони відкривають новий історичний етап у відносинах між СРСР і Німеччиною, піднімають їх на якісно новий щабель.

Крім того, радянсько-німецькі договори треба розглядати і як одну з тих головних будівельних конструкцій, що складають основу майбутнього «загальноєвропейського дому», тієї системи відносин, де безпека кожного буде нерозривно пов'язана з безпекою всіх, де пануватимуть принципи рівноправності і взаємної поваги, де визнаватиметься й поважатиметься примат загальнолюдських цінностей.

— Що можна сказати про ці договори з точки зору інтересів України?

— Немає ніякого сумніву, що радянсько-німецькі договори, про які йдеться, в цілому відповідають інтересам Української РСР. Для нашої республіки друга світова війна обернулася страшенним лихом і численними втратами. Отже, УРСР заінтересована, насамперед, у тому, щоб досягнути домовленості гарантувати їй повну безпеку, недоторканість її кордонів, неможливість повторення агресії. Слід визнати, що в договорах даються усі ці гарантії. Зокрема, Німеччина приймає на себе зобов'язання, що з німецької землі виходитиме тільки мир. Принципове значення мають для нас скріплені договорами положення про остаточний характер нинішніх кордонів Німеччини, її відмова від будь-яких територіальних претензій, зобов'язання цієї країни не виробляти й не набувати ядерної, біологічної і хімічної зброї та інші воєнно-політичні зобов'язання, серед них і ті, що стосуються обмеження чисельності німецьких збройних сил.

Нарешті, спрямованість укладених договорів на розбудову взаємовигідного співробітництва відкриває й для Української РСР широкі перспективи для розвитку з німецьким партнером плідних відносин у політичній, економічній, науково-технічній, культурній та багатьох інших галузях. Уже сьогодні можна казати про окремі практичні вигоди від досягнутих угод, зокрема, в галузі одержання від Німеччини гуманітарної допомоги. Є ознаки того, що німецька сторона готова приділити особливу увагу проблемам Чорнобиля.

Однак не можна не згадати, що деякі наслідки укладених договорів пов'язані для нас з певними труднощами. Я маю на увазі те, що згідно з програмою виведення радянських військ з Німеччини, значну їх частину, десь понад 40 відсотків, планується розмістити на території України. Вже тепер досить напружене становище склалося з наданням місцевими Радами житла для офіцерів, які повертаються у складі військ із-за кордону.

Як відомо, на пом'якшення соціальних проблем, пов'язаних з виведенням радянських військ, німецькою стороною передбачається виділити СРСР 15 мільярдів марок, у тому числі 7,8 мільярда марок для будівництва житла. Важко сказати, чи вистачить цих коштів для задоволення потреб, пов'язаних зі створенням відповідних умов для прибулих людей, і вирішення цілої низки непростих соціально-побутових питань, тим більше в наш складний час.

— Спілкуючись з різними верствами населення і, особливо, з людьми, які пройшли війну в жорстоких боях, пережили всі страждання та знегоди, можна почути від них, що нацистська ідеологія завдала людству величезних втрат. Вчитуючись у документи, цілком природно постає запитання: чи гарантуватимуть радянсько - німецькі договори недопущення реанімації нацистської ідеології?

— Для народу України втрата більш як 5 мільйонів своїх синів і дочок — незагоювана рана. Будемо відвертими, наш народ хоче мати гарантії щодо унеможливлення нацистської ідеології в майбутньому. У зв'язку з цим варто нагадати, що з післявоєнних часів українські дипломати були ініціаторами розробки в рамках ООН міжнародно-правових документів щодо відповідальності за воєнні злочини і злочини проти людства. З нашою участю в ООН були вироблені рекомендації щодо співробітництва держав у справі недопущення злочинної нацистської ідеології і практики.

Враховуючи ці міжнародно-правові документи й рекомендації ООН, а також позитивні зміни, які відбуваються останнім часом на міжнародній арені, є підстави стверджувати, що спільними зусиллями міжнародне співтовариство побудувало надійні бар'єри на шляху реанімації нацистської ідеології і практики як реальної загрози міжнародному миру і безпеці. Без перебільшення скажу, що Договір про остаточне врегулювання щодо Німеччини від 12 вересня 1990 року є одним з таких бар'єрів.

— Наших читачів цікавить питання: особисто ви чи представники МЗС УРСР брали участь у розробці договорів з Німеччиною?

— На жаль, наші спеціалісти (я маю на увазі спеціалістів МЗС республіки) до цієї важливої роботи не залучалися, хоча, до речі, таке питання ми неодноразово порушували. Звичайно, важко сказати, наскільки участь наших представників позначилася б на розв'язанні, скажімо, кардинальних політичних проблем. Але, безперечно, вона недвозначно сприяла б практичному врахуванню специфічних національних інтересів України. Це однаковою мірою стосується Білорусії та інших республік. Думаю, тоді навряд чи в одному з договорів з'явилися б, наприклад, такі положення, які, по суті, ведуть до обмеження відносин суверенних республік лише зв'язками з окремими німецькими землями, а не в цілому з державою ФРН.

Можна відверто сказати, що й на цей раз спрацював старий стереотип. Хотілося б вірити, що сьогоднішні тактичні помилки не призведуть до стратегічних прорахунків у майбутньому.

— Багато дописувачів звертаються до нас з проханням розповісти про можливість одержання матеріальної або фінансової компенсації тим громадянам УРСР, які під час другої світової війни підірвали своє здоров'я в концтаборах, стали там жертвами так званих «медичних експериментів» або яких було вивезено на примусові роботи до Німеччини. Чи вирішується якимось чином це питання в контексті укладення договорів з ФРН?

— Ви порушили дуже важливе питання. Адже йдеться про долю сотень тисяч громадян України. На жаль, проблема компенсації збитків приватним особам раніше серйозно не піднімалась. Цьому є декілька причин, серед них і відоме ставлення тогочасних офіційних інстанцій до вивезених на роботу в Німеччину чи до тих, хто перебував у німецьких концтаборах.

Хотів би, передусім, підкреслити, що право на компенсацію громадянам—жертвам агресії випливає з принципу міжнародної відповідальності держав. Відповідальність Німеччини за агресію було визначено державами-переможницями у відомих міжнародних актах.

Свого часу західні держави, не обмежуючись визначеними репараціями, вжили заходів щодо забезпечення максимально можливої компенсації своїм громадянам — жертвам нацизму з боку Німеччини. І остання дійсно сплатила громадянам деяких країн компенсацію за шкоду, заподіяну їхньому здоров'ю внаслідок перебування в застінках або проведення «медичних експериментів».

Нагадаю, що радянська сторона під час розробки договорів з ФРН порушувала питання про компенсацію нашим громадянам, яких силоміць було вивезено з території СРСР на примусові роботи до Німеччини під час другої світової війни, а також громадянам—жертвам «медичних експериментів». І в результаті було досягнуто принципової домовленості про проведення в березні поточного року офіційних переговорів з цієї проблеми з метою досягнення відповідної угоди.

Сторони дійшли згоди, що необхідно знайти таке гуманне врегулювання, яке забезпечило б одержання потерпілими відповідного відшкодування.

Тепер, мабуть, вже постає питання про проведення роботи щодо виявлення осіб зазначеної категорії, які могли б документально підтвердити свої права на одержання компенсації.

На закінчення хотів би запевнити читачів вашої газети в тому, що ми працюватимемо над розбудовою повноцінних безпосередніх міждержавних українсько-німецьких відносин на благо наших народів, заради налагодження взаємовигідного співробітництва і зміцнення міжнародного миру й безпеки. І в цьому зв'язку згадувані радянсько-німецькі документи мають стати хорошою відправною базою.

Інтерв'ю вів Тарас БОРИСЮК.

Інформ-шоу

ПАНІ ХОЧЕ ДО ПАРЛАМЕНТУ

Не всі формальні права, що їх мають польські жінки, реалізуються у ході політичних і соціально-економічних оновлень у країні. Цей висновок прозвучав на нещодавній всепольській конференції, присвяченій проблемам жінок. На підтвердження наводилися такі дані: жінки одержують меншу, ніж чоловіки, зарплату, насилу проходять на керівні посади. Вони становлять лише 12 відсотків у складі депутатів сейму і 7 відсотків — у сенаті. То чи дивно, що на порядку денному парламенту нинішнього скликання жодного разу не прозвучала жіноча тематика.

На конференції висунуто вимогу ратифікації міжнародних конвенцій щодо прав жінок.

ОКРАСА АНТАРКТИДИ

Бути домогосподаркою взагалі нелегко. Та ще важче бути нею, коли найближча крамниця розташована за 1500 кілометрів від домівки, тижнями не можна гуляти з дітьми надворі, бо температура -50° за Цельсієм і дме крижаний вітер, коли не існує таких елементарних побутових підприємств, як перукарня, пральня або шевська майстерня. Саме в таких умовах живуть і працюють 12 чілійських жінок, які приїхали з чоловіками на антарктичну станцію «Теньєнте марш». Там, на півострові, у 1985 році чілійські ВПС вирішили створити перше в Антарктиді сімейне селище Вілья лас-естрельяс.

Чоловіки — полярні льотчики, метеорологи, гляціологи задоволені: після тяжкої роботи на морозі щодо обслуговування аеропорту, електростанції і наукових приладів, на столі завжди готовий обід. Діти, а вони ростуть практично в кожній сім'ї, відвідують невеличку школу, в якій 19 учнів.

Улюблена справа цих жінок — виготовлення сувенірів, вишивок і дрібних виробів з дерева, які буквально нарозхват у приїжджих туристів.

Їх, готових до зустрічі з бородатими полярниками, суворими і відлюдькуватими, вражає присутність жінок на льодовому материку. «Кокетуючи з нами, багато туристів з Європи, США, Саудівської Аравії не підозрюють, що ми живемо тут постійно, — каже Хімена Варела Летельєр.—Вони вважають нас такими самими туристами».

В Угорщині розпочалось виробництво іграшки - головоломки, створеної Золтаном Патакі. Вона сприятиме розвиткові логічного мислення у дітей.

Фото ТАРС.

ОЙ, ЧИЙ ТО КІНЬ СТОЇТЬ?

(Закінчення. Початок на 1-й сторінці).

Це — колгосп імені Шевченка Чернігівського району Чернігівської області.

Село називається — Черниш.

Може, назва трішки літературна, але воно так назвалося ще тоді, коли й літератури не було.

Людей сюди притягує, в усякім разі, не назва — 200 новоселів тут з'явилося останнім часом. Як вам?

Головує в колгоспі молодий сільський революціонер Олександр Кузьмович Овдій. Будується він з розмахом — три мільйони витратив на цю справу останнім часом. Банно-пральний комбінат побудував — як-не-як, торік у Черниші народилося двадцять одне немовля, отже, жінкам роботи прибавилось, — трохи легше буде.

Овдій уміє купити, уміє продати — недавно колгоспного жеребця віддали за добрі гроші аж в Угорщину.

У цім селі, як у всякому селі, є щось неповторне, нажите віками.

Але є й ще дещо, нажите старанням людей, того ж Овдія.

Наприклад — кінноспортивний комплекс, де влаштовуються свята, де гарцюють ковбої, індіанці, козаки-запорожці, «комиссары в пыльных шлемах» — усе, про що інші лиш мріють.

А отаманом, як правило, — сам голова, Олександр Кузьмович.

Он він, у бурці й папасі, веселий і красивий.

Фото Валерія ІНЮТІНА.

ДВІ СТОРОНИ КЛЮЧА ВІД КВАРТИРИ

Щоб ПЕРЕЛІЧИТИ, до скількох інстанцій зверталися дружини офіцерів запасу — Сердюк, Михальченко та інші з приводу ущемлення, на їхню думку, житлових прав, без калькулятора, здається, не обійтися. Ситуація стає дедалі загрозливішою. «Ми, — пишуть до редакції «Голосу України» Сердюк, Михальченко, Онищук, — просимо захисту наших прав. Матеріали направляємо також у комітет ООН з питань захисту прав людини».

У свою чергу друга сторона — керівництво Вишгородського міськвиконкому (Київська область) — підготувало цілі томи спростувань.

Не хотів би схилятися ні до тої, ні до іншої сторони. Але факт є факт: колишні офіцери та їхні сім'ї справді роками не можуть скористатися наданими їм державою пільгами першочергово (протягом трьох місяців) одержати житло.

Голова Вишгородської міської Ради й виконкому народних депутатів А. Мартинчук пояснює:

— У 1989 році у Вишгороді здано будинок на 143 квартири по вулиці Студентській, 2, в якому для офіцерів запасу виділено 10,2 відсотка загальної жилої площі. Крім того, в 1989 році було здано першу чергу 306-квартирного будинку по вулиці Набережна, 4-а. Оскільки рішенням райвиконкому частина (162 квартири) прийнятті як гуртожиток для малосімейних, виконком міської Ради не одержав квартир для офіцерів запасу та інших черговиків пільгових категорій. Разом з тим після перевірки комісією обкому партії тресту «Південатоменергобуд» було запропоновано передати для виконкому міської Ради шість квартир жилою площею 109,19 квадратних метра, що складало 3,5 відсотка.

Оскільки друга черга 306-квартирного жилого будинку, тобто 144 квартири, здавалася в 1989 і 1990 роках поетапно (по 72 квартири); то з урахуванням джерела фінансування для офіцерів запасу і утримувалися квартири.

Коли здавалися 72 квартири другої черги 306-квартирного будинку, збудовані за рахунок коштів підприємств тресту «Південатоменергобуд» і пайовиків, які взяли участь у будівництві, офіцерам запасу було виділено 10 відсотків жилої площі з урахуванням джерела фінансування, тобто суми державних капіталовкладень. Всього було виділено дві квартири жилою площею 68,73 квадратних метра.

Керуючись постановою Ради Міністрів СРСР № 970 від 14.12.89 р., виконком міської Ради відраховував для офіцерів запасу 5 відсотків жилої площі, що становить 193,68 квадратних метра. Фактично виділено одну однокімнатну квартиру, дві двокімнатні, дві трикімнатні, одну — чотирикімнатну, або 207,98 квадратних метра. Квартири розподілено згідно з чергою серед офіцерів запасу.

Отже, порушень нібито нема. І все-таки...

В Основах житлового законодавства Союзу РСР і союзних республік, Житловому кодексі Української РСР, інших правових актах чомусь нема навіть натяку на те, що житло може бути надано на підставі записки чи листа.

Однак на бланку Вишгородського районного комітету Компартії України (лист від 02.08.1989 р.) читаємо:

«Вышгородский райком Компартии Украины, учитывая ходатайство областного комитета народного контроля, согласен с предоставлением т. Малашку Ю. С. трехкомнатной квартиры из фондов райкома партии и на продление срока возврата долга данной площади райисполкомом.

Данный вопрос согласован с профсоюзным комитетом аппарата райкома партии.

Выписка из протокола заседания профкома прилагается.

Секретарь райкома Компартии Украины В. Романюк».

риш. Як зазначено в листі прокурора управління по нагляду за додержанням законності й охороні прав громадян у соціальній сфері Прокуратури УРСР П. Куненка (05.07.90 № 32—670—90), у ході перевірки були виявлені порушення житлового законодавства в наданні жилої площі й іншим особам. Зокрема, без достатніх підстав поселився в трикімнатну світлицю нинішній заступник голови виконкому Вишгородської міської Ради народних депутатів М. Остапов. На підставі листа заступника голови Київського облвиконкому тов. Зозулі надано двокімнатну квартиру І. Михальченко, яка у Вишгороді не проживала і на квартирному обліку тут не стояла. Незаконно одержав квартиру колишній військовий В. Бобовкін, який нібито звільнений «за станом здоров'я».

> ***ПРОСИМО ТЕРМІНОВО КОМАНДИРУВАТИ ДО НАС КОРЕСПОНДЕНТА ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ ПИТАННЯ ПРО УЩЕМЛЕННЯ НАШИХ ПРАВ НА ОДЕРЖАННЯ ЖИТЛА.***
>
> ***ПЕРЕВІРКОЮ ПРОКУРАТУРИ РЕСПУБЛІКИ ВИЯВЛЕНО ГРУБІ ПОРУШЕННЯ НАДАННЯ ЖИТЛА В НАШОМУ РЕГІОНІ. ОДЕРЖУЮТЬ КВАРТИРИ ЛЮДИ, ЯКІ МОЖУТЬ ДІСТАТИ ЛИПОВІ ДОКУМЕНТИ, ДОВІДКИ.***
>
> ***(З листа до редакції).***

Ми, звичайно, не проти того, щоб районний начальник поліпшив свої житлові умови. Але і він як керівник, що очолює контроль, і секретар райкому, мабуть, повинні пам'ятати, що Статутом КПРС для членів партії не передбачено пільги. Навпаки, там сказано: «Партія існує для народу і служить народові».

На жаль, дехто по-своєму розуміє «суворе додержання ленінських принципів і методів керівництва, утвердження ленінського стилю в партійній роботі».

Ось витяг із протоколу № 12 засідання профспілкового комітету апарату Вишгородського райкому Компартії України і райкому комсомолу від 28 липня 1989 року:

«...Слушали: 1. О просьбе председателя Киевского областного комитета народного контроля т. Соколова Ю. М. выделить из фондов райкома партии трехкомнатную квартиру председателю районного комитета народного контроля т. Малашку Ю. С., работавшему до перехода в комитет народного контроля инструктором районного комитета Компартии Украины».

Хтось роками не може добитися, щоб хоч на квартоблік поставили. А тут дуже просто:

«Решили: выделить из фондов райкома партии трехкомнатную квартиру председателю районного комитета народного контроля т. Малашку Ю. С.».

Звичайно, в такий спосіб ключ від нової квартири одержав не тільки згаданий вище номенклатурний това-

А в цей час у вкрай складних житлових умовах проживають багато людей, які втратили своє здоров'я під час ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній станції, ніяк не можуть дочекатися житла десятки воїнів-інтернаціоналістів, інваліди, багатодітні сім'ї...

Довго чекали поліпшення житлових умов і сім'ї офіцерів запасу. Та терпець урвався. І їх можна зрозуміти. Чим гірший, скажімо, колишній льотчик-випробувач, який не раз ризикував життям, від тих, хто продовжує «утверджувати властивий соціалізмові принцип соціальної справедливості, ставити суспільні інтереси вище особистих, виявляти скромність і порядність...».

І хоч обурення деяких громадян на голову Вишгородської міської Ради й виконкому народних депутатів А. Мартинчука небезпідставні, все ж несправедливо було б перебільшувати його особисті «заслуги». Не один він хазяїн у Вишгороді. Та й чи хазяїн?. Дзвінки, записки, прохання, вказівки — цього вдосталь. А реальних прав, можливостей — не дуже багато.

У липні 1989 року секретар райкому партії наклав на офіційному листі вказівну резолюцію голові райвиконкому, щоб той виділив уже згаданий вище нерядовій особі трикімнатну квартиру. А в грудні того ж року, коли вже було справу зроблено і все утряслося, Вишгородський райком Компартії України розглянув питання про недоліки в забезпеченні житлом офіцерів, звільнених у запас, що прибули у Вишгород на постійне проживання (протокол № 14 від 15. 12. 1989 р.). Порушень, звичайно, не виявлено.

Зате Вишгородський районний народний суд, який відбувся 4 лютого 1991 року, встановив, що Вишгородський міськвиконком систематично порушує житлове законодавство, не виділяє передбачених законом 10 відсотків житлоплощі для офіцерів запасу, незаконно надав статус гуртожитка значній кількості квартир, в результаті чого вони не взяті до уваги при визначенні розміру відрахувань. Фактично виконком вилучив 589 квадратних метрів житлоплощі. Але розпорядився нею на власний розсуд. А в третій черзі зданого 306-квартирного будинку, що будувався за рахунок державного фінансування, не тільки не повернув борг, але й істотно зменшив грошовий внесок під приводом необхідності будування частини будинку за рахунок пайової участі організацій-замовників.

Ніхто не перечить: можливості задовольнити житлові потреби всезростаючої кількості черговиків справді обмежені. Для розвитку міста потрібна територія під забудову. Тому доводиться зносити індивідуальний сектор. Але чи не занадто завзято іноді атакують бульдозерами подвір'я власних будинків, які ще довго служили б людям?

Бажано, щоб «легенько» гикнулося й колишньому керівництву Вишгорода. Ще з 1961 року, коли почалося будівництво Київської ГЕС, місцевому населенню було заборонено капітальне приватне будівництво. Внаслідок цього протягом трьох десятиріч сім'ї корінних вишгородчан зросли, а житлові умови погіршились. Та й у разі відселення мешканців треба виділяти їм по кілька квартир. Буває, що перед знесенням дехто прагне прописати «і мертвих, і живих, і ненароджених».

Дивує, що в тому ж Вишгороді запопадливо надаються можливості для притоку спеціалістів здалеку, хоча своїх нема де дівати. А тим пальця в рот не клади — проковтнуть так само, як проковтують і квартири союзні відомства для численних своїх працівників. Один тільки «Південатоменергобуд» скільки квартир приголубив! А ви, шановні ветерани Збройних Сил, повернувшись після 25—30 років служби на свою ж землю, чекайте ще, невідомо скільки.

Звертання до свого колишнього військового начальства нічого не дали. Не допомогли, навіть не відповіли на лист і генерали з Міністерства оборони СРСР. Що там їм давно відслужили? Он треба десь розмістити ті «обмежені контингенти», що виводяться з колишньої НДР, Чехо-Словаччини, Польщі, Угорщини. Не секрет, що їх повернення не зменшить черги на квартири.

Отож не так уже й дивно, коли доведені до відчаю люди збираються писати до Організації Об'єднаних Націй. І треба винити не скаржників, а тих, хто довів їх до такого стану.

Володимир ОЛЕФІРЕНКО,
спеціальний кореспондент
«Голосу України».

Ми чекаємо Вас

Вам потрібні надійні ділові партнери — ми допоможемо їх знайти.

Вам потрібна впевненість у майбутньому — ми допоможемо її набути.

Постійна реклама в газеті «Голос України» відкриває:

— шлях до успіху у Вашому бізнесі;

— міцний авторитет у діловому світі.

Редакція пропонує сторінки газети для рекламних матеріалів (оголошень, реклами різноманітних товарів, послуг, ділової інформації).

Для замовлення реклами Вам необхідно

Надіслати гарантійного листа за підписами керівників підприємства.

Наша адреса: 252047, Київ-47, вул. Нестерова, 4. Телефон: 441-89-44.

До відома керівників підприємств, організацій і кооперативів

З 1 січня 1991 року на базі Ужгородського підприємства по матеріально-технічному постачанню і комплектації «Закарпатліскомплектпостач» і комерційних служб об'єднання «Закарпатліс» створено госпрозрахункове підприємство — акціонерно-комерційний центр «Плай» (АКЦ), який працює з клієнтами на договірних умовах.

Прохання з усіх комерційних питань звертатися за адресою: м. Ужгород, вул. Радянська, 60.

Директор АКЦ «Плай» — Яворський Ю. Ю.
тел. 3-33-38

У складі центру працюють фірми під керівництвом директорів: «Ліспостач» — Товт К. Ю.
тел. 3-23-51; 3-20-37

«Ліскомплект» — Чікало Г. М.
тел. 3-71-00

«Техматпостач» — Козуб І. І.
тел. 3-41-30; 3-32-09

«Будматпостач» — Потокі Ю. Д.
тел. 3-71-79

«Закарпатліскомплектпостач» (база МТП І К) — Тегзе А. А.
тел. 3-31-23

Усі претензії до колишнього підприємства «Закарпатліскомплектпостач» приймаються до 1 квітня 1991 року.

Минстрой УССР
комбинат
«Запорожжилстрой»
Бердянский
завод железобетонных
изделий № 4

Меняем автозаправщик марки АЦ-8, 5-255Б на базе автомобиля КРАЗ-3255 на автомобиль МАЗ-504 или КАМАЗ-5410.

Меняем кран башенный строительный КБ-406М (новый) на кран-погрузчик КБ-406.

Обращаться по адресу: г. Бердянск Запорожской области, Мелитопольское шоссе, 86, Завод ЖБИ-4. Телефон: 2-02-41, 2-26-42.

Украинскому филиалу ВНИПИпромтехнологии требуются архитекторы III-I категорий по проектированию объектов жилищного и гражданского назначения.

Оклад 210—300 руб. Средняя заработная плата 350—600 рублей в месяц.

Справки: 322530, г. Желтые Воды Днепропетровской обл., ул. Петровского, 37. Телефон: 2-61-94. Телетайп 349691 РЕЗЕДА.

Впервые в Советском Союзе

Наша страховая компания осуществляет взаимное страхование!!! Получив наш страховой полис, Вы обеспечите возврат денег через пять лет плюс двадцать процентов к сумме платежа!!!

У нас Вы можете застраховать практически ВСЕ: жизнь и автомобиль, здоровье и дом, квартиру и дачу, Ваши драгоценности и детей.

Впервые мы осуществляем страхование от безработицы, а также медицинское страхование.

Всем своим клиентам мы гарантируем предоставление кредитов для начала своего дела, строительства дачи и дома. Офицер, застрахованный у нас, в случае увольнения из армии получает кредит на приобретение или строительство дома или квартиры.

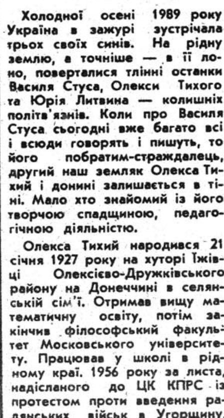
Юридические лица, застраховавшие у нас свои сделки, здания, персонал, имеют реальную возможность получить ссуду на реконструкцию.

Для заключения договора страхования Вам достаточно выслать в наш адрес заявление с указанием страховой суммы и страхуемого имущества, своих паспортных данных и 10 рублей предоплаты почтовым переводом на наш счет.

Компания приглашает к себе квалифицированных юристов для работы в регионах. Для этого достаточно сообщить нам сведения о себе, которых, по Вашему мнению, хватит для заключения контракта с нами.

ЧИТИНСКАЯ СТРАХОВАЯ КОМПАНИЯ: 672000, г. Чита, ул. Ленина, д. 126, а/я 862, р/с 000409001 в ЧИТИНСКОМ КОММЕРЧЕСКОМ БАНКЕ МФО 282486.

БІЛЬ ЙОГО ДУШ

Холодної осені 1989 року Україна в зажурі зустрічала трьох своїх синів. На рідну землю, а точніше — в її лоно, поверталися тлінні останки Василя Стуса, Олекси Тихого та Юрія Литвина — колишніх політв'язнів. Коли про Василя Стуса сьогодні вже багато всі і всюди говорять і пишуть, то його побратим-страждалець, другий наш земляк Олекса Тихий і донині залишається в тіні. Мало хто знайомий із його творчою спадщиною, педагогічною діяльністю.

Олекса Тихий народився 21 січня 1927 року на хуторі Їжівці Олексієво-Дружківського району на Донеччині в селянській сім'ї. Отримав вищу математичну освіту, потім закінчив філософський факультет Московського університету. Працював у школі в рідному краї. 1956 року за листа, надісланого до ЦК КПРС із протестом проти введення радянських військ в Угорщину, засуджений на 7 років до мордовського концтабору. В 1976 році за «наклепи та антирадянську агітацію» засуджений Донецьким обласним судом на 10 років таборів особливо суворого режиму та 5 років заслання. На суді, що відбувався в Дружківці, Олекса сидів на одній лаві з письменником Миколою Руденком, якому недавно президентським указом повернуто радянське громадянство.

До речі, про суд, а точніше — судилище. Мені доводилося розмовляти з чоловіком, який був слухняним глядачем на тій страшній багатоактовій виставі. Колишній комсомольський працівник розповідав, як «ганяли» їх, «активістів», на той закритий процес; які безпідставні, а від того ще страшніші звинувачення лунали на адресу інтелігента-патріота. Ця сповідь давалася моєму співрозмовнику важко, гадаю, він багато про що промовчав. Та все ж плекаю надію, що ця людина ще повідає про факти, які по праву повинні належати історії. Тим паче, що до цього зобов'язує і його теперішня журналістська робота...

Та повернемося до страдницької долі Олекси Тихого. Після оголошення вироку він перебував в ув'язненні спочатку в таборах Мордовії, а потім — у концтаборі Кучино Пермської області. Принципова позиція Олекси Тихого, протести проти жорстокості та свавілля табірного нагляду, безконечні карцери, дві серйозні операції на шлунку понівечили його фізично. 5 травня 1984 року Олекса Тихий помер — беззахисний, але не скорений...

Сьогодні Олекса Тихий повернувся до нас, здавалося б, із небуття. Повернулося його ім'я. Повертається і творча спадщина. Нещодавно син Олекси Тихого Володимир (кандидат фізико-технічних наук,

учений секретар
«Зелений світ»,
Києва) люб'язно
публікації зем
батька статтю «Д
ний донецький
ла написана О.
вісімнадцять рок
суді інкримінова
«антирадянська»,
ка»... Життя ж
що роздуми О.
та правда, якою
на не була. Т
жаль, багато б
міркувань залиш
ж актуальним

Пропонуєм
уривки з статті
рідний донецьки

Юрій
власний к
«Голосу У
Донецькій

Не біда, а вина кожного інтелігента, кожного, хто здобув вищу освіту, займає керівні посади, а живе тільки для натоптування черева, байдужий як колода, до долі свого народу, його культури, мови.

Олекса ТИХИЙ

Думки про рідний Д

Я УРОДЖЕНЕЦЬ і мешканець Донеччини. Маю 46 років від народження. Вчився в радянських школах, закінчив філософський факультет Московського університету ім. Ломоносова. Викладав у школі, сидів у тюрмах і таборах, працював на заводі. Зараз працюю слюсарем-монтажником 4-го розряду.

2) Я — для того, щоб жив мій народ, щоб підносилась його культура, щоб голос мого народу достойно вів свою партію в багатоголосому хорі світової культури. Я — для того, щоб мої земляки-донбасівці давали не лише вугілля, сталь, прокат, машини, пшеницю, молоко та яйця. Для того, щоб моя Донеччина давала не тільки тільки інтелектуальним геноцидом.

В. І. Ленін у різних працях з національного питання називав тих росіян, хто зневажливо ставився до розвитку національних культур, мов, імперіалістами, негідниками, вихованими в дусі найпідлішого хамства, катами, лакеями царизму, великоруськими шовіністами.

кривались, і ніхто за ними не сумує. Самодіяльність молоді зводиться до гітари, слухання електромузичних інструментів у ресторані, на танцмайданчику, в запису на магнітофонну стрічку. Люди майже ні в що не вірять — ні в Бога, ні в комунію. Забули старі й не дуже старі традиції та обряди, щезли вечорниці, колядки, щед-

долі Нікоса
Анджели Дев
навіть пташин
знати. А для
одна: «А як
ти». І,
люцію «Свобо
віс!», «Свобо
ність народу
«Свободу Бан
з освітою, кер
ємств чи уст

Мова — одна з основних ознак нації. Мова — фундамент культури. Рідна мова — найдорожчий скарб народу, підвалина інтелекту, основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Вмирає мова — вмирає культура. Вмирає культура — припиняється прогрес, й історію починають творити нерони, бісмарки, мусоліні, гітлери, сталіни, маодзедуни. А яка то історія — всім відомо.

Мене вчили і я вчив, що не хлібом єдиним живе людина, що сенс життя в творенні добра людям, у піднесенні матеріального та культурного рівня народу, у пошуках істини, у боротьбі за справедливість, національну гордість та людську гідність, у громадянській відповідальності за все, що твориться за мого життя.

Хто я? Для чого я? Який я? Ці питання ніколи не покидали мене. Постійно думав над ними, постійно шукав і шукаю відповіді на них.

Сьогодні думаю:

1) Я — українець. Не лише індивід, наділений певною подобою, умінням ходити на двох кінцівках, даром членороздільної мови, даром творити та споживати матеріальні блага. Я громадянин СРСР, і як «советский человек», і, передусім, як українець, я — громадянин світу», не як безбатченко-космополіт, а як українець.

> «Любіть Україну, як сонце любіть,
> Як вітер, і трави, і води.
> В годину щасливу і в радості мить
> Любіть і в годину негоди».
>
> В. Сосюра.

Люблю свою Донеччину. Її степи, байраки, лісосмуги, терикони. Люблю і її людей, невтомних трударів землі, заводів, фабрик, шахт. Любив завжди, люблю і сьогодні, як мені здається, в годину негоди, асиміляції, байдужості моїх земляків-українців до національної культури, навіть до рідної мови... уболівальників футболу, учених - безбатченків, російськомовних інженерів, агрономів, лікарів, учителів, а й українських спеціалістів-патріотів, українських письменників, українських композиторів та акторів.

3) Я, очевидно, поганий патріот, слабодуха людина, бо, бачачи кривди рідного народу, примітивізм життя людей, усвідомлюючи гіркі наслідки сучасного навчання й виховання дітей, випадання з кола культурного розвитку мільйонів моїх одноплемінців, задовольняюся ситістю, маніловськими мріями, крихтами культури тільки для себе. І не маю ні мужності, ні волі активно боротися за розквіт національної культури на Донеччині, за прийдешнє.

Не вина, а біда простих людей (тобто працьовитих робітників та селян), що з їхньої волі чи мовчазної згоди знищується українська мова та культура на Донеччині.

Не біда, а вина кожного інтелігента, кожного, хто здобув вищу освіту, займає керівні посади, а живе тільки для натоптування черева, байдужий, як колода, до долі свого народу, його культури, мови.

І чи не злочином годилося б кваліфікувати діяльність органів народної освіти, вчителів, діячів закладів культури та всіх керівників на ниві асиміляції мільйонів українців Донеччини. Адже таку масову асиміляцію не можна назвати інакше, як

А представників малих, гноблених Росією народів, що прагнули, на шкоду рідній мові та культурі, запроваджувати російську — великоруськими держимордами.

Я — інтернаціоналіст за переконанням, зичу свободи, національної незалежності, матеріального добробуту та культурного розвитку в'єтнамському, індійському, арабському народам, народам Африки, Азії, Америки та всім іншим. На земній кулі не повинно бути голодних, колоніальних, відсталих та малих народів. Хай кожний народ живе на своїй землі, хай творить в міру своїх можливостей культуру та науку і ділиться своїми здобутками з усіма народами світу. Хочу, щоб і український народ, зокрема його частка — донбасівці, вносив свою лепту в скарбницю світової культури...

Мова — одна з основних ознак нації. Мова — фундамент культури. Рідна мова — найдорожчий скарб народу, підвалина інтелекту, основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Вмирає мова — вмирає культура. Вмирає культура — припиняється прогрес. Історію починають творити нерони, бісмарки, мусоліні, гітлери, сталіни, маодзедуни. А яка то історія — всім відомо.

Сумно і моторошно стає на душі при аналізі того, що бачиш навкруги. Цілковита байдужість до всього прекрасного, святого, людського. Українські театри позарівки, купальські пісні тощо. А що лишилося? Бездумне сидіння біля блакитного екрана, ходіння в кіно, пляшка, розмови без кінця про футбол, заробітки, мотоцикли, лотереї, цинічні сексуальні бувальщини.

У чоловічому товаристві процвітає лайка — незважаючи на вік та родинне оточення. Часто син гне на батька триповерховим матом і одержує відповідь у тому ж ключі...

А в людей розумової праці, людей із освітою, в інтелігентів які клопоти? Чим вони займаються у вільний від роботи час? Найкраще я знаю вчительський цех. У них перевірка зошитів, ходіння до батьків відстаючих учнів із проханням посилити контроль (примушувати вчити уроки, заборонити ходити в кіно та дивитись телевізор, не дозволяти читати книжки не за програмою), домашнє господарство, хатні роботи, «підвищення ідейного рівня та ділової кваліфікації».

У технічної інтелігенції та працівників науково - дослідних установ робота часто триває й після кінця робочого дня, зокрема, проводяться обговорення виробничих проблем. Технічна інтелігенція та науковці зайняті читанням численних журналів, газет, сидять біля блакитного екрана, за шаховою дошкою... Зараз модно знати усе на світі. І які звірі та птахи водяться на найвіддаленішому острові, версії про смерть Гітлера, чи були у нього двійники, співчувати

ють того,
руч: умирає
телектуально
льйони люде
лі вони
ти. І ні
порушує цих
му? Через
думаю. Невм
слити? Не ві
ріше через
через масов
жальної інф
невміння зо
увагу на ж
ному ділі, ч
до долі рідн

Схоже на
нішній інтел
кує свою ен
для натопту
черева та на
тів і чинов
бель своїх г
українських
та молота.
ти, що хтос
думає, що
фесуру, ауд
торії їм, ко
там, дав я
усіх наук ч
мужів. Адже
що то матер
ця селян
працівників
луг. Внесок
дарів був і
шим у цілом
жертви, що
їнський тру
ровільно чи
немає ніякої
генція, у то
ського похо
ською її не
чужими ста
культура,
платять йом
зирством.

...ІЛЬ ЙОГО ДУШІ

...ня 1989 року
зустрічала
...з. На рідну
...ше — в її ло-
...тінні останки
...лекси Тихого
...а — колишніх
...ням про Василя
...же багато всі
...і пишуть, то
...м-страждалець,
...ав Олекса Ти-
...учається в ті-
...ймий із його
...нюю, педаго-

...народився 21
...на хуторі Іжів-
...Дружківського
... в селян-
...ив вищу ма-
..., потім за-
...ський факуль-
... університе-
...школі в рід-
...року за листа,
... ЦК КПРС із
...введення ра-
...в Угорщину,

засуджений на 7 років до мордовського концтабору. В 1976 році за «наклепи та антирадянську агітацію» засуджений Донецьким обласним судом на 10 років таборів особливо суворого режиму та 5 років заслання. На суді, що відбувався в Дружківці, Олекса сидів на одній лаві з письменником Миколою Руденком, якому недавно президентським указом повернуто радянське громадянство.

До речі, про суд, а точніше — судилище. Мені довелося розмовляти з чоловіком, який був слухняним глядачем на тій страшній багатоактовій виставі. Колишній комсомольський працівник розповідав, як «ганяли» їх, «активістів», на той закритий процес; які безпідставні, а від того ще страшніші звинувачення лунали на адресу інтелігента-патріота. Ця сповідь давалася моєму співрозмовнику важко, гадаю, він багато про що промовчав. Та все ж плекаю надію, що ця людина ще повідає про факти, які по праву повинні належати історії. Тим паче, що до цього зобов'язує і його теперішня журналістська робота...

Та повернемося до страдницької долі Олекси Тихого. Після оголошення вироку він перебував в ув'язненні спочатку в таборах Мордовії, а потім — у концтаборі Кучино Пермської області. Принципова позиція Олекси Тихого, протести проти жорстокості та свавілля табірного нагляду, безконечні карцери, дві серйозні операції на шлунку понівечили його фізично. 5 травня 1984 року Олекса Тихий помер — беззахисний, але не скорений...

Сьогодні Олекса Тихий повертається до нас, здавалося б, із небуття. Повернулося його ім'я. Повертається і творча спадщина. Нещодавно син Олекси Тихого Володимир (кандидат фізико-технічних наук, учений секретар товариства «Зелений світ», мешканець Києва) люб'язно передав для публікації землякам свого батька статтю «Думки про рідний донецький край», яка була написана Олексою Тихим вісімнадцять років тому і на суді інкримінована автору як «антирадянська», «наклепницька»... Життя ж саме довело, що роздуми О. Тихого — чиста правда, якою б гіркою вона не була. Та й тепер, на жаль, багато болючих його міркувань залишаються такими ж актуальними.

Пропонуємо вашій увазі уривки з статті «Думки про рідний донецький край».

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України» по Донецькій області.

Мабуть, ніколи раніше українська інтелігенція в цілому не була такою чужою та відірваною від трудящих (робітників та селян), як це можна спостерігати у нас на Донеччині сьогодні.

Тяжка була доля робітників та селян на Вкраїні до революції. Вони працювали в полі від зорі до зорі, народжували, годували та виховували по 8—12 дітей, передавали нащадкам надбання попередніх поколінь. Нелегка була й праця робітників. Я не збираюся ідеалізувати минуле, але то є факт, що народ жив не хлібом єдиним, творив пісні, танці, казки, легенди, яких і набралось у нас сотні тисяч. У роки мого дитинства ще живі були вечорниці. Тихого літнього вечора можна було чути пісні дівчат та парубків у моєму рідному хуторі Іжівці, доносились вони до мого вуха й із сусідніх сіл — Клинового, Віролюбівки, Олексієвого - Дружківки. Щодо праці, то сьогоднішні колгоспники працюють не менше, коли не більше. Праця на колгоспному полі чи фермі, на присадибній ділянці, біля власної худоби, птиці, ходіння чи їзда на базар, купування, діставання, будівництво... Усе практично забирає весь час, і для інтелектуального життя, навіть для відпочинку, його залишається обмаль. Робітники переважно затрачають менше фізичних зусиль, але робота, черги, переїзди теж забирають багато часу, і тому культурний рівень як у селі, так і в місті стає все нижчим: пісні не почути, хіба що на весіллі, хрестинах чи проводах у солдати після

у тому числі моєму українському, але не шляхом «інтернаціоналізації» Донеччини, не шляхом злиття націй, направлення в Донбас спеціалістів з Ленінграда чи Новосибірська, а українських спеціалістів у Казахстан чи на Урал.

У мільйонів людей не може не пробудитися цікавість, розуміння, а потім і свідома праця на ниві піднесення рідної культури, почуття людської гідності та національної гордості. Я вірю, що така свідомість неминуче прийде в мою Донеччину. І хотілось би, щоб це сталося якомога швидше.

Українська мова — не вигадка буржуазних націоналістів, не польська інтрига, не результат чи прояв антикомунізму. Це мова живого 40-мільйонного народу. І, на жаль, тепер, в епоху розквіту націй та національних культур, часто насильно впроваджуються слова, що не відповідають нормам української мови. Наприклад: площа, площадка, процент, ботинки, лимон, дев'ять годин десять хвилин, кофе натуральне, носки чоловічі і т. д., у той час, як є майдан, відсоток, черевики, цитрина, десять на десяту, кава, шкарпетки. Боротьба за чистоту мови для українців Донеччини, де надзвичайна різноманітність зайшлого елементу набуває особливого значення, і повинна б стати основою в боротьбі проти асиміляції.

Основою ж культури будь-якого народу, повторюю, є його рідна мова. Багата, колоритна, милозвучна, мелодійна українська мова, яку народ проніс через віки по-

гизьку чи авар...
шовінізм. А так...
досить часто тр...
газетах, по ра...
вже про їх пос...
розмовах, зокре...
Донеччині.
У нашому р...
льки я знаю, у...
всі інші вузи н...
ся російською ...
нормально це? ...
ні. Кожна окре...
вправі вибирати...
місце проживан...
вою університет...
сить бути мова ...
держави, яко...
Естонія, Італія ...
країна.
Людей, що ж...
неччині і знева...
їнський народ, ...
няти з колоніста...
торами, якими ...
клад, іспанці ч...
Америці, Індії, ...
XVII ст., німці, ...
ки на землях ...
козаків, у тім ...
неччині (з ласк...
у XVIII ст.)...
Я за те, що ...
хлопці та дівча...
Москві, Тбілісі, ...
рижі чи Лондо...
знали різні нар...
ви, культури та ...
надбання рідно...
як то робили Т...
М. Лисенко, І. ...
сул Гамзатов, ...
Мін та багато і...
вих діячів укра...
інших народів. ...
вали чужу, ч...
культуру, щоб ...
знання рідно...
підністи його ...
суспільно - пол...
науково-технічн...
Я й за те, щ...
ких вузах навч...

...щоб жив
...нопилась
...б голос мо-
...вів свою
...посому хо-
...и. Я —
...і земляки-
...е лише
...прокат, ма-
...молоко та
...щоб моя
...а не тільки

тільки інтелектуальним геноцидом.

В. І. Ленін у різних працях з національного питання називав тих росіян, хто зневажливо ставився до розвитку національних культур, мов, імперіалістами, негідниками, вихованими в дусі найпідлішого хамства, катами, лакеями царизму, великоруськими шовіністами.

кривались, і ніхто за ними не сумує. Самодіяльність молоді зводиться до гітари, слухання електромузичних інструментів у ресторані, на танцмайданчику, в запису на магнітофонну стрічку. Люди майже ні в що не вірять — ні в Бога, ні в комуну. Забули старі й не дуже старі традиції та обряди, щезли вечорниці, колядки, щед-

долі Нікоса Теодоракіса, Анджели Девіс, знати, що є навіть пташине молоко... Усе знати. А для чого? Відповідь одна: «А як же? Треба знати». І, [illegible]осуючи з[illegible]золюцію «[illegible]вободу Анджел[illegible] Девіс!», «Свободу і незалежність народу Анголи!» чи «Свободу Бангладеш!», люди з освітою, керівники підприємств чи установ не поміча-

ИХИЙ

про рідний Донецький край

...футболу,
...ників, росій-
...рів, агро-
...телів, а й
...спеціалістів-
...ських пись-
...ських компо-
..., поганий
... людина,
...рідного на-
...життя лю-
...гіркі на-
...навчання
...випадан-
...урного роз-
...моїх одно-
...овлюються
...ськими мрі-
...культури ті-
...не маю ні
...активно бо-
...націона-
...Донеччи-
...да простих
...рацьовитих
...), що з
...вазної зго-
...українська
...на Донеч-
...кожного
..., хто
...у, займає
...живе тіль-
...ня черева,
...да, до до-
...кого куль-
...ом годило-
... діяль-
...одної осві-
... закладів
...ерівників
...мільйонів
...нин. Адже
...іцію не
..., як

А представників малих, гноблених Росією народів, що прагнули, на шкоду рідній мові та культурі, запроваджувати російську — великоруським держимордам.

Я — інтернаціоналіст за переконанням, зичу свободи, національної незалежності, матеріального добробуту та культурного розвитку в'єтнамському, індійському, арабському народам, народам Африки, Азії, Америки та всім іншим. На земній кулі не повинно бути голодних, колоніальних, відсталих та малих народів. Хай кожний народ живе на своїй землі, хай творить в міру своїх можливостей культуру та науку і ділиться своїми здобутками з усіма народами світу. Хочу, щоб і український народ, зокрема його частка — донбасівці, вносив свою лепту в скарбницю світової культури...

Мова — одна з основних ознак нації. Мова — фундамент культури. Рідна мова — найдорожчий скарб народу, підвалина інтелекту, основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Вмирає мова — вмирає культура. Вмирає культура — припиняється прогрес. Історію починають творити нерони, бісмарки, мусоліні, гітлери, сталіни, маодзедуни. А яка то історія — всім відомо.

Сумно і моторошно стає на душі при аналізі того, що бачиш навкруги. Цілковита байдужість до всього прекрасного, святого, людського. Українські театри поза-

рівки, купальські пісні тощо. А що лишилося? Бездумне сидіння біля блакитного екрана, ходіння в кіно, плішки, розмови без кінця про футбол, заробітки, мотоцикли, лотереї, цинічні сексуальні бувальщини.

У чоловічому товаристві процвітає лайка — незважаючи на вік та родинне оточення. Часто син гне на батька триповерховим матом і одержує відповідь у тому ж ключі...

А в людей розумової праці, людей із освітою, в інтелігентів які клопоти? Чим вони займаються у вільний від роботи час? Найкраще я знаю вчительський цех. У них перевірка зошитів, ходіння до батьків відстаючих учнів із проханням посилити контроль (примушувати вчити уроки, заборонити ходити в кіно та дивитись телевізор, не дозволяти читати книжки не за програмою), домашнє господарство, хатні роботи, «підвищення ідейного рівня та ділової кваліфікації».

У технічної інтелігенції та працівників науково - дослідних установ робота часто триває й після кінця робочого дня, зокрема, проводяться обговорення виробничих проблем. Технічна інтелігенція та науковці зайняті читанням численних журналів, газет, сидять біля блакитного екрана, за шаховою дошкою... Зараз модно знати усе на світі. І які звірі та птахи водяться на найвіддаленішому острові, версії про смерть Гітлера, чи були у нього двійники, співчувати

ють того, що коїться поруч: умирає рідна мова, інтелектуально калічаться мільйони людей, у тому числі вони [illegible] та їх [illegible] діти. І ні[illegible], ніколи, [illegible]е не порушує цих проблем. Чому? Через брак знань? Не думаю. Невміння логічно мислити? Не віриться. Найскоріше через оте всезнайство, через масовий потік розважальної інформації, через невміння зосередити свою увагу на живому конкретному ділі, через байдужість до долі рідного народу.

Схоже на те, що сьогоднішній інтелігент розтринькує свою енергію та знання для натоптування власного черева та на втіху бюрократів і чиновників, на погибель своїх годувальників — українських трударів серпа та молота. Тяжко повірити, що хтось із інтелігентів думає, що стипендію, професуру, аудиторії та лабораторії їм, колишнім студентам, дав якийсь корифей усіх наук чи група мудрих мужів. Адже кожен розуміє, що то матеріалізована праця селян, робітників, працівників сфери послуг. Внесок українських трударів був і є чи не найбільшим у цілому СРСР. І за ті жертви, що їх приніс український трудовий люд (добровільно чи примусово — немає ніякої різниці), інтелігенція, у тому числі українського походження (українською її не назвеш, бо їй чужими стали українська культура, традиції, мова) платять йому зневагою, презирством.

чарки. Палаци культури, клуби тільки демонструють кінофільми та іноді влаштовують танці. Молоді в селах майже немає.

Може, я не в змозі побачити великих зрушень, піднесення культурного рівня народу, колективної відповідальності, патріотизму, високих моральних якостей трудящих та інтелігенції? Може, я дивлюсь на життя через чорні окуляри? Багато разів ставив свої спостереження, думки під сумнів, шукав помилки у висновках, що викладені в цих замітках і не знаходив виправдання баченому, не зміг уявити собі райдужного майбуття. Усе, що стосується культури в сьогоднішньому житті, мені здається беззмістовним, безглуздим. А майбутнє уявляється трагічним та пустим.

А, може, так і треба? (Кожен за себе, а Бог, з'їзд чи пленум за всіх). Може, це є логічним шляхом розвитку культури на Донеччині на сьогодні? Так ні ж. Не може так бути...

Я не вірю в богообраність будь-якого народу, не вірю у велкість народів та мов, не вірю в злиття народів, не вірю, що через 10, 100 чи 500 літ мого українського народу не буде. Як інтернаціоналіст я щиро бажаю богообраному народові (єврейському), великому російському та всім іншим народам всього світу жити на рідній землі, працювати на благо своїх народів, підвищувати кількість населення до 15, 20 чи 50 відсотків. Хай кожний народ допомагає іншим,

невірянь, принижень, декретованих знищень, зневаги, у Донеччині служить зараз лише незначному відсоткові людей і тільки для хатнього вжитку. Українська мова цілком витіснена з вузів, науково-дослідних установ. Не чути її на підприємствах, у школах, дитячих садках численних міст. Зникає вона навіть уже і в селах. Чи можна при такому становищі говорити про розквіт, культуру? Свобода і культурний рівень народу — основа прогресу, справжнього людського життя...

У часи свого панівного становища в імперії російська мова була поширена серед інородців і служила знаряддям для знищення «собачьих наречий». Тепер же в СРСР нема загальнодержавної мови, нема обов'язку вивчати російську мову (вона вивчається добровільно). Російська мова є тільки знаряддям порозуміння естонця з вірменином, якута з молдаванином. Вона потрібна для того, щоб заощадити кошти і не перекладати якусь наукову працю з української на киргизьку мову чи з англійської на 100 мов народів СРСР, якщо та праця зацікавить всього 10 — 15 спеціалістів у кожного народу. Знання російської мови дозволяє швидше й ширше знайомитись із надбаннями у галузі науки, культури, мистецтва різних, особливо малочисельних народів СРСР. Твердження, що російська мова краща, вища, більша, могутніша за українську, литовську, кир-

ни, грузини, в'є...
і та дівчата ...
дів. Це зближує...
ємозбагачує їх. ...
вузах Донеччи...
вчиться українсь...
Тільки тоді вон...
не лише знання...
й пізнають наш...
культуру, його ...
несуть свої знан...
їну своїм народ...
Тільки жалю...
кидькам байдуж...
кому служити. ...
ші готові прода...
неньку. Справж...
навіть коли він...
своїй землі, слу...
му народові, бо...
лями, зичить йо...
ті і в міру сил ...
стей працює дл...
кравим приклад...
жуть служити в...
го світу, особли...
лігенція.
Не можна соб...
англійській уря...
хто відкрив у Л...
цузькомовний ...
мовний універс...
в Іспанії — ан...
Москві чи Яро...
неросійський. А...
ні всі вузи (під...
всі!) російськомо...
Виховувати с...
мадян і патріот...
мовній основі ...
саме, що зводит...
піску без фунда...
ба може розсун...
мому початку ...
або й рухнути ...
завершення, зав...
їм камінням і т...
житиме, і сусід...
Навчання в ...
винно вестись рі...

ГОЛОС України

товариства
мешканець
ередав для
ам свого
ки про рід-
й», яка бу-
сою Тихим
тому і на
автору як
наклепниць-
е довело,
ого — чис-
гіркою во-
тепер, на
очих його
ься такими

ші увазі
Думки про
ай».

ЦЕНКО,
спондент
їни» по
ласті.

Теодоракіса,
знати, що є
молоко... Усе
? Відповідь
Треба зна-
ни зо-
Анджел Де-
і незалеж-
иголи!» чи
деш!», люди
ики підпри-
не поміча-

коїться по-
а мова, ін-
лічаться мі-
тому чис-
їх ді-
оли, не
облем. Чо-
знань? Не
логічно ми-
ся. Найско-
всезнайство,
потік розва-
ації, через
дити свою
у конкрет-
байдужість
народу.

що сьогод-
розтринь-
та знання
я власного
ху бюрокра-
, на поги-
альників —
дарів серпа
ко повіри-
інтелігентів
ндію, про-
і та лабора-
нім студен-
ь корифей
упа мудрих
жен розуміє,
зована пра-
робітників,
фери пос-
аїнських тру-
не найбіль-
РСР. І за ті
приніс укра-
й люд (доб-
имусово —
ниці), інтелі-
ислі україн-
ння (україн-
веш, бо їй
українська
нції, мова)
евагою, пре-

Донецький край

Мабуть, ніколи раніше українська інтелігенція в цілому не була такою чужою та відірваною від трудящих (робітників та селян), як це можна спостерігати у нас на Донеччині сьогодні.

Тяжка була доля робітників та селян на Вкраїні до революції. Вони працювали в полі від зорі до зорі, народжували, годували та виховували по 8—12 дітей, передавали нащадкам надбання попередніх поколінь. Нелегка була й праця робітників. Я не збираюся ідеалізувати минуле, але то є факт, що народ жив не хлібом єдиним, творив пісні, танці, казки, легенди, яких і набралось у нас сотні тисяч. У роки мого дитинства ще живі були вечорниці. Тихого літнього вечора можна було чути пісні дівчат та парубків у моєму рідному хуторі Іжівці, доносились вони до мого вуха й із сусідніх сіл — Клинового, Віролюбівки, Олексієвого - Дружківки. Щодо праці, то сьогоднішні колгоспники працюють не менше, коли не більше. Праця на колгоспному полі чи фермі, на присадибній ділянці, біля власної худоби, птиці, ходіння чи їзда на базар, купування, діставання, будівництво... Усе практично забирає весь час, і для інтелектуального життя, навіть для відпочинку, його залишається обмаль. Робітники переважно затрачають менше фізичних зусиль, але робота, черги, переїзди теж забирають багато часу, і тому культурний рівень як у селі, так і в місті стає все нижчим: пісні не почути, хіба що на весіллі, хрестинах чи проводах у солдати після чарки. Палаци культури, клуби тільки демонструють кінофільми та іноді влаштовують танці. Молоді в селах майже немає.

Може, я не в змозі побачити великих зрушень, піднесення культурного рівня народу, колективної відповідальності, патріотизму, високих моральних якостей трудящих та інтелігенції? Може, я дивлюсь на життя через чорні окуляри? Багато разів ставив свої спостереження, думки під сумнів, шукав помилки у висновках, що викладені в цих замітках і не знаходив виправдання баченому, не зміг уявити собі райдужного майбуття. Усе, що стосується культури в сьогоднішньому житті, мені здається беззмістовним, безглуздим. А майбутнє уявляється трагічним та пустим.

А, може, так і треба? (Кожен за себе, а Бог, з'їзд чи пленум за всіх). Може, це є логічним шляхом розвитку культури на Донеччині на сьогодні? Так ні ж. Не може так бути...

Я не вірю в богообраність будь-якого народу, не вірю у великість народів та мов, не вірю в злиття народів, не вірю, що через 10, 100 чи 500 літ мого українського народу не буде. Як інтернаціоналіст я щиро бажаю богообраному народові (єврейському), великому російському та всім іншим народам всього світу жити на рідній землі, працювати на благо своїх народів, підвищувати кількість науковців до 15, 20 чи 50 відсотків. Хай кожний народ допомагає іншим, у тому числі моєму українському, але не шляхом «інтернаціоналізації» Донеччини, не шляхом злиття націй, направлення в Донбас спеціалістів з Ленінграда чи Новосибірська, а українських спеціалістів у Казахстан чи на Урал.

У мільйонів людей не може не пробудитися цікавість, розуміння, а потім і свідома праця на ниві піднесення рідної культури, почуття людської гідності та національної гордості. Я вірю, що така свідомість неминуче прийде в мою Донеччину. І хотілось би, щоб це сталося якомога швидше.

Українська мова — не вигадка буржуазних націоналістів, не польська інтрига, не результат чи прояв антикомунізму. Це мова живого 40-мільйонного народу. І, на жаль, тепер, в епоху розквіту націй та національних культур, часто насильно впроваджуються слова, що не відповідають нормам української мови. Наприклад: площа, площадка, процент, ботинки, лимон, дев'ять годин десять хвилин, кофе натуральне, носки чоловічі і т. д., у той час, як є майдан, відсоток, черевики, цитрина, десять на десяту, кава, шкарпетки. Боротьба за чистоту мови для українців Донеччини, де надзвичайна різноманітність зайшлого елементу набуває особливого значення, і повинна б стати основою в боротьбі проти асиміляції.

Основою ж культури будь-якого народу, повторюю, є його рідна мова. Багата, колоритна, милозвучна, мелодійна українська мова, яку народ проніс через віки поневірянь, принижень, декретованих знищень, зневаги, у Донеччині служить зараз лише незначному відсоткові людей і тільки для хатнього вжитку. Українська мова цілком витіснена з вузів, науково-дослідних установ. Не чути її на підприємствах, у школах, дитячих садках численних міст. Зникає вона навіть уже і в селах. Чи можна при такому становищі говорити про розквіт, культуру? Свобода і культурний рівень народу — основа прогресу, справжнього людського життя...

У часи свого панівного становища в імперії російська мова була поширена серед інородців і служила знаряддям для знищення «собачьих наречий». Тепер же в СРСР нема загальнодержавної мови, нема обов'язку вивчати російську мову (вона вивчається добровільно). Російська мова є тільки знаряддям порозуміння естонця з вірменином, якута з молдаванином. Вона потрібна для того, щоб заощадити кошти і не перекладати якусь наукову працю з української на киргизьку мову чи з англійської на 100 мов народів СРСР, якщо та праця зацікавить всього 10 — 15 спеціалістів у кожного народу. Знання російської мови дозволяє швидше й ширше знайомитись із надбанням у галузі науки, культури, мистецтва різних, особливо малочисельних народів СРСР. Твердження, що російська мова краща, вища, більша, могутніша за українську, литовську, киргизьку чи аварську — це шовінізм. А такі твердження досить часто трапляються в газетах, по радіо, не кажу вже про їх побутування в розмовах, зокрема в нас, на Донеччині.

У нашому регіоні, наскільки я знаю, університет та всі інші вузи послуговуються російською мовою. Чи нормально це? Очевидно, що ні. Кожна окрема людина вправі вибирати собі мову і місце проживання, але мовою університету, вузів мусить бути мова суверенної держави, якою є Україна, Естонія, Італія чи яка інша країна.

Людей, що живуть на Донеччині і зневажають український народ, можна порівняти з колоністами і плантаторами, якими були, наприклад, іспанці чи англійці в Америці, Індії, Австралії в XVII ст., німці, болгари, греки на землях запорозьких козаків, у тім числі на Донеччині (з ласки Катерини II у XVIII ст.)...

Я за те, щоб українські хлопці та дівчата вчились у Москві, Тбілісі, Ризі, у Парижі чи Лондоні. Хай би знали різні народи, їхні мови, культури та несли свої надбання рідному народові, як то робили Т. Шевченко, М. Лисенко, І. Франко, Расул Гамзатов, Ганді, Хо Ші Мін та багато інших передових діячів українського та інших народів. Вони пізнавали чужу, часом вищу, культуру, щоб нести свої знання рідному народові, підносити його культурний, суспільно - політичний та науково-технічний рівень.

Я й за те, щоб у донецьких вузах навчалися росіяни, грузини, в'єтнамці, юнаки та дівчата інших народів. Це зближує народи, взаємозбагачує їх. Але вони у вузах Донеччини повинні вчитись українською мовою. Тільки тоді вони одержать не лише знання за фахом, а й пізнають наш народ, його культуру, його звичаї та понесуть свої знання про Україну своїм народам.

Тільки жалюгідним покидькам байдуже, де жити, кому служити. Вони за гроші готові продати і рідну неньку. Справжній патріот, навіть коли він не живе на своїй землі, служить своєму народові, болів його болями, зичить йому безсмертя і в міру сил та можливостей працює для нього. Яскравим прикладом цього можуть служити вірмени всього світу, особливо їхня інтелігенція.

Не можна собі уявити, щоб англійський уряд чи будьхто відкрив у Лондоні франтузькомовний чи німецькомовний університет чи вуз, в Іспанії — англійський, в Москві чи Ярославлі якийсь неросійський. А в Донеччині всі вузи (підкреслюю — всі!) російськомовні...

Виховувати свідомих громадян і патріотів на чужомовній основі — це те ж саме, що зводити будову на піску без фундаменту. Будова може розсунутись на самому початку будівництва, або й рухнути після його завершення, заваливши своїм камінням і тих, хто в ній житиме, і сусідів...

Навчання в школах повинно вестись рідною мовою дітей. Це відстоювали всі видатні педагоги світу. Хто, коли вважав, що для дітей краще вчитись чужою мовою? Зараз у Москві, Ленінграді та інших містах є спецшколи з англійською мовою викладання. Але ні один учитель тих шкіл не скаже своїм учням, що російську мову можна вчити абияк, можна її не знати. Чув, що є такі спецшколи і на Україні. Частина предметів викладається англійською мовою, частина російською, а українська вивчається як предмет. Чи багато знатимуть випускники таких шкіл з рідної мови? Мабуть, дуже небагато, або й нічого.

А найстрашніше, мабуть, становище в дитячих садках Донеччини. У містах усі вони, наскільки я знаю з розмов із батьками, вчителями, виховательками, — російськомовні. Чому? Відповідь: «Так хочуть батьки». Дитина від колиски втрачає найдорожче — рідну мову. І не може чинити опору. Коли доросла людина свідомо вибирає собі місце роботи, проживання чи мову, часто на шкоду своєму інтелекту чи здоров'ю, робить це якоюсь мірою за власним бажанням. Вона може зупинитись, змінити свій вибір, чинити опір у разі примусу. А дитина нічого не може. Цей процес схожий на інтелектуальну кастрацію. Тут щось подібне до того, як вихолощують молочних поросят чи бичків, щоб одержати з них більше м'яса. Із них виростуть люди байдужі до всього людського, виростуть шукачі об'яв: «Требуются рабочие. Зарплата 200 — 300 руб.», «Объявляется конкурс на замещение вакантной должности... кандидат, доктор наук». І інтелектуальний кастрат за дрібну монету зрадить свій народ, покине батьківщину, позбавить батьківщини рідних дітей, усе покине, йому все одно, кому служити, аби мати більше матеріальних благ, посідати вищу посаду, заслужити орден чи медаль...

Патріотизм, національна гідність, любов до свого народу, свого міста, села, любов до рідного слова, до рідної пісні, природи, історії — ось зерна, які ми повинні б сіяти в душі дітей і в сім'ї, і в школі, і в комсомолі, і через літературу, кіно, телебачення. А на Донеччині сходи цих зерен безжалісно, поварварському знищуються, і виростає в душах дітей чортополох (міщанство, дармоїдство, хуліганство, пияцтво)...

Українці, що народились і виросли на Донеччині, соромляться признатися, що вони українці, соромляться говорити українською мовою, бо їх називають «хохлами», «бандерами»... Ні, таке становище не має нічого спільного з інтернаціоналізмом...

Я не хочу асимілюватися, не хочу стати безбатченком. Я не хочу, щоб асимілювались росіяни, греки, татари, євреї. Хай кожний народ живе на своїй землі, творить у міру своїх сил культуру, множиться і діє на користь всього людства, у братній співдружності (а не як держиморда). Я категорично проти «добровільної» асиміляції українців, зокрема моїх земляків - донбасівців...

Історія — найдійовіший, найефективніший засіб формування національної самосвідомості, національної гордості. Особливо багата патріотизмом, лицарством, звитяжною боротьбою, демократизмом, республіканськими традиціями історія нашого народу. Історія ж українського народу поки що недоступна не лише молоді, а й спеціалістам, зокрема вчителям. Хочеться сподіватися і вірити, що незабаром вийде правдива, наукова історія України, історія Донеччини, історія кожного міста, а то й села. Можна думати, що матеріали вже підібрані, опрацьовуються. Свідченням того є 4-томна «Радянська енциклопедія історії України», «Історія міст і сіл УРСР», зокрема Донецької, Луганської областей та інших...

Донеччина* — це шоста частина всього населення Української РСР. Її культурний та національний розвиток може послужити або гарним прикладом для всієї України в разі її нормального розвитку, або ганебним, холероподібним, коли й інші райони підуть шляхом байдужості до національної культури та мови. І в другому випадку ганьба та прокляття впадуть на голови кожного з нас, донбасівців, хто бачив, усвідомлював насування загибелі і мовчав, хто в догоду череву забув, якого він роду-племені, зрадив свій народ, з чужих рук брав отруйну зброю асиміляції та допомагав нищити українську мову, культуру, традиції, обряди. Зараз проявляється дивовижна, можна навіть сказати, злочинна байдужість у питаннях мови та культури, саме в тій царині людських взаємовідносин, куди віками було спрямоване вістря ганебної моралі польської шляхти, католицької церкви, російського царизму.

Ми не можемо задовольнятися формулою «народ не помиляється», народ хоче російськомовних шкіл, вузів, начальників чи кондукторів у трамваях тощо. Шляхом пропаганди та агітації ми повинні боротися за утвердження людської гідності і національної гордості.

Національне питання на Донеччині, на мою думку, не розв'язане. І розв'язане воно буде лише тоді, коли кожен українець буде свідомий того, що належить до свого народу, для нього живе, за нього бореться. Коли кожен чужинець поставить перед собою запитання: «Хто він? Для чого він на Донецькій землі? — Колоніст? Заробітчанин? Емігрант? Незамінний бажаний спеціаліст чи нахлібник-дармоїд на шиї «братнього» народу? Коли кожен, хто прийшов непрошений на чужу землю, буде поважати український народ, або нехай перебирається на свою батьківщину. Коли доброзичливі щодо українського народу чужинці на Донеччині матимуть свої національно - культурні товариства, газети, книги рідною мовою, дитячі садки та школи (російські, грецькі, білоруські, вірменські та ін.). Прикладом для нас може служити Закарпатська область, де мадяри, румуни, росіяни мають свої школи, гуртки самодіяльності тощо. Прикладом можуть служити і товариства, які мають українці Польщі, Чехословаччини, Канади та інших країн.

Зараз газети, радіо, інші засоби інформації закликають кожного активно втручатись в громадські справи, боротись із хуліганством, пияцтвом. Я вважаю, що національна безликість, моральна порожнеча, тваринне життя — хвороби незрівнянно тяжчі від алкоголізму чи пияцтва і в значній мірі є причиною останніх. Тому вістря пропаганди та агітації повинно бути спрямоване в першу чергу проти них. А якраз цього нема ні в газетах, ні по радіо, ні в літературі.

1972 р.

* Очевидно, автор мав на увазі увесь Донбас.

Наталя ДЗЮБЕНКО

АНДРІЙ ПЕРВОЗВАННИЙ

У письменницькому активі Наталі ДЗЮБЕНКО збірки віршів «Притча про зорю» та «Перепливти ріку», чималий поетичний доробок у періодиці. Зараз до друку готується третя книжка поезій. А у творчих задумах — роман про зіткнення двох світів: християнського та праслов'янського, уривок з якого пропонуємо читачеві.

був день, і була ніч...

Ранком гребці понад силу махали веслами, а сонце розпливалось на водах важкими світними плямами. Вони мерехтіли в очах і годі було звільнитись од цього сліпучого полону. Ліс і вода... І небо важенною синьою брилою над головою.

Зійшли на берег десь опівдні і стали. Білоголовий хлопчак, якого винесли з лодії і поклали на зелений болотяний моріг, сіпнувся виснаженими, худими руками і затих. А в нього, Апостола, не було сили, аби повернути до мертвого зболілу, змучену душу. Знав, ще витає поблизу, горнеться до них, але Апостол був уже надто старий, щоб спіймати невидиму тендітну тінь, прив'язати до життя.

Враз стало темно. Зашумів давно очікуваний дощ. Летів, але не долітав до людей, які збились біля тіла юного римлянина, який знайшов вічний спочинок на цій прекрасній і такій чужій землі.

«Я старий, — подумав Апостол, — я прожив тисячу життів. Я старий і не земний час тому виною. Тільки десять літ минуло, коли вгледів Його на березі Галілейського моря. Я витягав сіть, важко бились рибини, леготів тихий, теплий вітрець. Раптово стемніло, і в душу вдарило важке грізне світло. Я упізнав Його, випустив сіть, покинув човна і пішов слід у слід. Десь там, в іншому житті, залишились батько — старий рибалка, згорблена, спрацьована мати, сестри, злиденна халупа, в якій усі жили тихо і злагідно. Я не оглянувся. Я й тепер не оглядаюсь і не шкодую ні за чим і ні за ким з того світу. Я народився десять років тому. І прожив тільки десять років. ...І тисячу життів».

Опустився біля високого, могутнього дерева, яке розкинуло увсебіч буйне сліпучо-зелене листя. Життя витікало. Мовчки дивився на своїх супутників і вперше засумнівався: їм не дійти.

Світ нарешті пробився різкими кольорами, у ньому вже не було відтінків добра і зла, сили й немочі. Тільки надзусиллям можна було пройти цією грізною примхливою, глибокою й широкою річкою туди, вверх. До цілі. Він не знав, що там чекало і хто чекав. Але невмолима сила штовхала його до якогось кінця. Він дійде й повернеться. І це буде його остання дорога. І є ще трохи часу.

Апостол жестом підкликав учнів. Вісьмом наказав повертатися. Показав на ладдю й рішуче різонув долонею: вниз, до людей. Благословив, поклавши кожному на голову висхлу безплотну руку. «Повертайся додому, — сказав дівчині в чорній пошматованій накидці, — там знайдеш собі мужа. Роди дітей, рости людей». Чоловікам не мовив нічого. Навіщо передчасно знати свою долю. Кожен з них невдовзі піде за юним провідником у світ тіней. Отой з кущуватими руками й вигорілим поглядом згорить у недобудованому храмі, який поночі візьмуть в облогу вершники з довгими списами й гортанними голосами. Темної ночі вони тричі облетять біля майже готової споруди, а потім одночасно жбурнуть жовті смолоскипи на стіни, на дах. Жалючі квіти в мороці викинуть свої яскраві ядучі пелюстки. ...І тільки купка праху залишиться.

...Отой. ...Отой. ...Отой. Він стріпнув головою, відганяючи похмурі видіння. І все-таки вони ще поживуть, ще спізнають милосердя, а кому пощастить — і щастя.

А там, вгорі, — погляд сивого чоловіка плив голубими хвилями, пробивався крізь чорні валуни, крізь закрути й чорні завороти. А далі густа пелена. Далі він не бачив нічого.

Його учні ковтали сльози й тамували крик. Ніхто не заперечив. Ішли і все оглядалися: може, покличе? Забралися в ладдю. І не підняли весел. Вода спочатку тихо, а потім все швидше і швидше понесла вниз. І все. Вони залишились втрьох. Марія — худа, висока жінка, мерзлякувато горнулась у темну шалю, мовчки проводжала очима тих, хто відходив. Фідлей судомно ковтав слину. Кремезний, із збугреними м'язами, із смолистим кучерявим волоссям був схожий на гранітний річковий валун, обтесаний нескінченними хвилями. Та ось він повернувся до Апостола: «Підемо пішки?»

Оці двоє готові були йти за ним без сумнівів і розмислів. Вони не шкодували за ветхим суденцем, яке було пристанищем в їхній довгій дорозі, було їх прихистком, домом. Буде так, як він скаже. А скаже так, як треба.

Апостол думав. Минули дні, і дні, і дні, коли вони бачили останнього поселянина. Опісля того, як перейшли землі скіфів, до них вряди-годи долітали голоси. По ледве вловимих знаках вони дізнавалися, що на берегах — життя. Плакали діти, ніздрі вбирали запах смаженої риби, крізь зарослі верболозу прорізалися живі, теплі вогники. Та людей вони не бачили. Таємничі незнані племена ховалися у річковій імлі.

— Будемо спочивати, — спроквола наказав він своїм супутникам. — А завтра... Завтра буде інший день.

І була ніч...

Зв'язаних їх вели лісовою стежкою. Малиновим голосом гелкотіла стривожена рання пташка, чужі наїжачені духи підповзали до них у сизуватому тумані і сахались од ляку.

— Хто ви? — допитувався приземкуватяй кругловидий чоловік, блискучий гостряк ножа теліпався біля шкіряного пояса, вибілена полотняна сорочка була любовно помережана цвітною вишивкою. Апостол посміхався. Не було на душі тривоги, але і спокій ще не прийшов. Бо ще не наступив час Слова.

— Звідкіля ви явились? — марудив чолов'яга, потираючи ліве плече. Апостол знав, що там рубцювався синюшний глибокий шрам. Він пробивався болісними сполохами з його зіниць. Зараз чоловік нервував, і сіпання ставало дедалі нестерпнішим. Апостол мовчки доторкнувся зв'язаними спереду руками до свого поневолювача: ти людина, я людина. Я прийшов до вас. Я прийшов з добром.

І всі спинились. Загудів ліс чи то слух раптово розпросторився, втягнув у себе не чутні до цього звуки. Холодний, пістрявий небозвід раптово вигнувся і зламався. Чоловік, оглушений полегшею, що так несподівано настала, обережно, ще не вірячи самому собі, повільно розпрямляв скулену, напружену спину. Лагідніло обличчя, розгладжувались риси. Гурт воїв насторожено зирив на них, відчуваючи, що щось трапилось поміж осих двох, але що? Щось надто важливе і цікаве вони пропустили, не помітили. Ватажок — а чоловік, вочевидь, був ним, бо тільки ватаг міг сподіяти те, — висмикнув ножа і розрізав пута на руках Апостола і його супутників. І тут же владно хитнув головою, спонукаючи пришельців рухатись попереду. Подивування й недовіра врунились на кругловидому м'якому обличчі.

«Це має бути простий і теплий світ, — думки сотались легко і вільно. — Вони не люблять і бояться чужинців... Людина завше боїться невідомого й незрозумілого. Але в них відкриті і дитинні лиця, їхні душі — це душі дітей-сиріт, які чекають свого батька. Вони дочекались. Звів погляд і помолився впівголоса: «Отче наш, що на небі! Нехай святиться ім'я твоє, нехай прийде царство Твоє, нехай буде воля Твоя...». Губи шелестіли, мов осіннє опале листя. На нього озирались, прислухались до незнайомої мови. Слова не проявлялись. Магічний, магнетичний потічок звуків зливався, звивався в одну зернисту вервечку, яка вилася навколо кожного і кожного заворожувала.

Фідлей та Марія простували за ним, приставши на півкроку. Так було завше, так було тепер — він спрямовував їхню дорогу і єдине, що вони могли, — відгорнути гілляччя, яке нависало, та голосним звуком наполохати звірину зі стежі.

А на ній уже стояла дитина.

Запах хліба, теплих осель війнув несподівано і гостро.

А потім зламалася густа стіна лісу і очам відкрилась затишна улоговина.

Дитина — біле анголя в білій льолі темними маслинами оченят одразу вирізнила його, Марію і Фідлея із зайшлого гурту. Сонце лагідно обгорнуло маленьку трепетну фігурку, іскриста світлинка поважно рушила до них. Половіли хліба. Руді важкі колоски тягнулися навстріч, кланялись. Дитя підступало до Апостола. Час зупинився. В якомусь нетутешньому, неземному вимірі вдивлялись одна в одну дві безсмертні людські істоти, намагаючись збагнути одна одну...

Дитя засміялось і простягнуло рученята.

изенькі будівлі, складені з колод, рваною ниткою тягнулись по велетенській галявині. Стежина розгорталась у битий широкий путівець, в його порохняві то тут, то там проступали сліди босих ніг, відбитки кінських копит. А весь гостинець був помережаний то більшими, то меншими хрестовиннями — вочевидь, птахи уже достеменно знали, що можна доста поживитися на людських шляхах. Біля кожної хатки росли дерева. Спершу могло видатись, що то ліс зеленими плямами проступав у людській обітниці, але придивившись, чужинці завважили, що то гості не з лісної пустоші. Їх гілля вгинались під ... ликими брунатними плодами. Поруч достигали те... аж чорні блискучі кульки, покриті сизою осмугою. Побіля осель клопотались жінки. Хто у великих глиняних посудинах розтирав зерно, хто у неглибоких земляних ямах розводив вогонь. Жінки підводили голови і сумирними поглядами вдивлялися в чужинців. Їхня з'ява у поселенні ні в кого не викликала тривоги, бо ж були без зброї, та й не віку воїв. Отож по мірі того, як вони пробирались далі, гамір потиху стихав, щоб так само вигостритись і стихнути в наступному дворищі.

Підвели їх до найбільшого і найвищого в стійбищі зрубу. Навстріч вийшов з дверей вродливий ставний чоловік. Був немолодий, але зріла, доведена до найвищого розвою сила, перекочувалась по могутній спині, карі очі дивились прямо і твердо, одразу ж ставлячи незбориму перепону між ним і співбесідником. Крем'яна порода вчувалась у ході і гордовитій поставі. Одягнений був просто, як і їхні поневолювачі. Тільки довге світле волосся стискав металевий обруч із тисненим візерунком, а мережану сорочку оповивав такий же металевий пояс. У кожному рухові вчувалась ватажність, владність. Приземкуватий ще більше змалів в його тіні, вони про щось довго перемовлялись, раз по раз озираючись на чужинців. Нарешті дійшли якогось рішення. Старший, відстороніивши співплемінника, попростував до гостей. Зупинився, привітально схилив голову і жестом запросив до господи. Пристав у дв...рях, пропускаючи всіх трьох поперед себе.

Уперше за довгі і довгі місяці вони ступили до людської оселі. Стояли якусь мить, доки очі звикли до півмороку, поки з нього не проступили дерев'яні лави, довгий вичовганий стіл з круглими заглибинами по краях, барвисті тканки, якими були обвішані стіни. Посередині мерехтів вогонь, пострілюючи тонкими блискучими голками. По кутках на мотузках зависли фігурки розмальованих чудернацьких істот, прикрашених сухими квітами і травами. Апостол перехрестився... Зайшлі господарі з подивом простежили за його рухами, але не мовили ні слова. Старший запросив сідати, сплеснув долонями.

І тут же прошмигнули дві меткі безжурні молодички, розкладаючи на ослоні хліб, рибу, печене м'ясо, зелень, фрукти. Склавши руки на грудях, господар виразно промовив: «Молимо Влеса, отця нашого, хай потягне в небі ко многості суражів і хай зійде на нас сурі віщати, золоті кола повертаючи. То бо сонце наше, бо світить на доми наші і перед його лицем блідне лице огнищ домашніх. Сему огнику з мургли речемо показатися і возстати з небес і взятися аж до мудрого світла і речемо йому ім'я огнебоже і йдемо трудитись, як і всяк день, моління утворивши, м'ясо їмо і йдемо до полів наших трудитися, як боги веліли всякому мужу, що чинен єсь трудитись на хліб свій...».

Жертовник був розмальований кольоровою глиною. Чотири різьблені підпорки утримували кам'яну хрестовину, крізь яку розростався вогонь. Од кожної страви по шматочку, од кожного питва по ковточку. Господарі молились своїм богам, жертвували плодами своєї праці, просили заступництва і миру. Апостол марив. Йому нараз здалося, що він потрапив не в тиху й затишну обитель, а в часовий отвір, у бездну. Тут до його приходу було все зрозуміло, ясно, непорушно, узвичаєно. Закритий могутньою зеленою сторожею світ жив за своїми законами, відновлювався, знов умирав і знову буяв трепетними кольорами. Тунель, який він пробив зі своїми супутниками, був вузьким, тісним, у ньому на кожному кроці чигали обвали й прірви і пройти можна було, тільки ступаючи крок у крок, слід у слід, по одному... Але крізь цей пролом усе ж пробивалося потужне світло... «Щось трапиться», — марив Апостол.

Він одганяв від себе моторошні видіння майбутнього, але все глибше і глибше заходив у серце ніж.

Пришельці причащалися мовчки. Господарі тактовно мовчали, не виказуючи ні нетерпіння, ні цікавості. А потім знову пролунало запитання:

— Хто ви? Звідкіля? Що шукаєте у нашому краї?

— Ми посли Господа нашого Ісуса, Його слуги, Його раби...

...Напівпрозоре марево повільно напливало на ріку.

Андрій ніколи не думав, що все буде так просто.

Ще вчора він запитував Іоанна:

— А що як Він ніколи не з'явиться? А що, коли Він з'явиться, а ми Його не впізнаємо?

— Чого ж ти чекаєш від Його пришестя, — в свою чергу запитував Іоанн. — Чи не огидна людська цікавість привела тебе, хлопче, до мене? Чи не надто легко торкаєшся ти словами і помислами того, що ні мисль, ні слово збагнути не може, бо не може вмістити?

— І завваживши, що обличчя отрока вкрилося червоними плямами, уже лагідніше додав:

— Людина слаба, людина ще дика. І зацвісти, а потозаплодоносити вона може тільки вірою.

Затемнена фраза застала Андрія зненацька. Надвечір'я слалося берегами Йордану, багряними відблисками розцвічувало води. «Я вірую, — метався він думкою, — о, я вірую. Але що се для мене? Клітка, темниця, яку сам збудував, яку я сам вибрав. Тут тільки голі стіни, тільки заборони. Тільки очікування. Що ж робити?».

Іоанн насмішкувато дивився в юне обличчя:

— Ловити рибу, хлопче...

...Напівпрозоре марево напливало повільно й невідступно. Мінявся світ. Зміщувались небесні сфери. Вібрували напнуті до нестями сонячні промені. Крізь пекельний вибух, руйнацію вчувалося ревище важко пораненого звіра. Смертельна туга і жах обіймали земну юдоль. Але в хаосі самознищення з'явилась раптом як[illegible] логіка і мета.

Чоловік з обпаленим вітром і сонцем обличчям стояв перед натовпом. Крізь рубище з верблюжого волосу просвічувало голе тіло. Діромахи відкривали страшні чорні синці. Велетенська енергія, стиснена в кам'янистих м'язах, нестримним обвалом гримкотіла з його уст і чорних палаючих очей:

— Я хрещу вас водою, а Той, хто іде за мною, хреститиме вас Духом Святим. Покайтесь, бо наступив час царства нового...

Шумів натовп. Гомін то бурунився біля його ніг, то перехлюпував різкими неспокійними хвилями через голову, на мить стихаючи до чергового натиску бурі. Андрій і Симон, притулившись один до одного, сиділи біля ніг Іоанна. Братів похитувало. Скільки себе знали, вони постійно ходили за цим дивним чоловіком. Вони мали б уже давно призвичаїтись до постійного велелюддя, і все ж щоразу, коли роздрібнені групки прочан збивались у густий і плутаний клубок, вони фізично відчували, як їх всотувало, розмивало серед криків, голосів, ридань, стогонів. Дрібнилось єство, ділилося на дрібні порошинки скривдженого люду, билося сотнями сердець, гляділо сотнями очей, горювало сотнями душ. А потім знову маліло, стискалося, повертало собі себе, і тільки тьмяні тіні довго металися стривоженими душами. Два брати... Схожі і несхожі. Симон — високий, і [illegible]езний. У густому темному волоссі поіскрювала сивина. Андрій — невисокий, тендітний, блідий. На обличчі Симона — постійна зміна настроїв. Од гніву до розчулення. Андрій — постійна, сяйна барва доброти.

Симон оточував Андрія ніжною турботливою любов'ю, проте разом вони були лише зрідка. Симон жив в Копернаумі, там звів собі будинок, піклувався про дружину, виховував дітей. Сюди ж приходив з тим, щоб відвідати батьків, брата. А ще — його невимовно тягнуло до цього дивного чоловіка в одежі з верблюжого волосу, з гримучим гортанним голосом. Іоанн був для Симона більше, ніж учителем, ніж батьком. Він був усім. Столяруючи в Копернаумі, латаючи сіть, лагодячи човен, обробляючи виноградник, він повсякчас усім єством своїм відчував його поклик. Іноді голос, який звучав у ньому, був настільки непереборним, що Симон кидав усе і в чому був, рушав у далеку дорогу — туди, до Йордану, щоб ще раз, уже вкотре послухати того, хто спрямовував дорогу для Бога... Він вслухався в голос глашатая єдиного і всемогутнього і перед ним відкривалася бездна. О, яким маленьким і мізерним він себе відчував. Темний, похмурий протяг пронизував його до кісток — хто я, Господи? Для чого? І не було відповіді. Тільки увесь погляд забирав отой, хто довгі роки жив у пустелі, кого не раз жалили скорпіони і отруйні гадюки, та ще страшніш жалили людські насмішки, кпини, людська зневіра.

Колись Симон запитав Іоанна:

— Учителю, хіба, щоб догукатись людей, потрібно йти в пустош?

— Дитя ти нерозумне, — кинув повагом Іоанн, — Людині прокричи у вуха, а вона не почує, вклади в руки — і вона не побачить. Їй потрібно втратити, щоб оцінити, збагнути... О, який ти наївний! Десятки, сотні днями і ночами брели пісками, ховалися за скелями, щоб почути мій голос. Людська цікавість не має меж. Коли б я проповідував на людських порогах, мене ніхто не почув би. Або послухали і одразу ж забули б. А так кожне моє слово, здобуте в трудах і злигоднях, визбирували, повторювали, щоб запам'ятати, принести іншим. Тобі тільки здається, що мене в пустелі ніхто не чув...

Нудьгуючий погляд Учителя блукав у високості. Чорні різкі зморшки різьбили чоло. Він пекельно сумував і постійно чогось чекав. Або когось. Затверділа постать велетенського чолов'яги несла на собі немислимий тягар.

Ось і зараз, розпочинаючи обряд хрещення нової групи прочан, він розгублено оглянувся довкруж, і брати вкотре відчули його сум'яття, страшну неприкаяність. Дитинною тугою повіяло від його схиленого обличчя, піднятих важких великих рук, стиснених кулаків. Але ось п'ястуки розпалися, гойднулися плечі. Іоанн повернувся спиною до людей. Вираз нелюдського напруження змінився радісним здивуванням, риси розпогодились і весь аж потягнувся туди, до кам'янистої битої стежі, по якій повільно, але впевнено ступав високий чорнявий чоловік з чорною борідкою і білою пов'язкою на голові. Відчувши зміну настрою Учителя, скочили на рівні ноги брати...

Водами Йордану розходились золотисті брижі. Розвіявся туманець. Стих вітер. Сонце впало на голови тих, хто стовпився побіля Іоанна, нестерпною пекучою жарінню. Мить була довгою, непорушною. Здибились води на річці і все не опадали долі, оливкове дерево, побіля якого проходив чоловік, схилилося і заклякло. У смертному заціпенінні знову збугрились м'язи на спині Іоанна. Але чим ближче підходив подорожній, все поступово приходило в рух. Скапнув піт з чола Андрія, скотився камінець з ближньої скелі, веселково зблиснула луска маленьких рибок, які заснувалися в повітрі, вистрибуючи з прибережних хвиль. І темне важке світило знову зазолотіло і тихенько рушило по блакитному небозводу.

Все споділось у душах братів враз і навально. Стара зароговіла шкіра спочатку потріскалась, всохла, а потім, завдаючи нестерпного болю, розлетілась. Ще хвилю тому вони стояли посеред натовпу, пекли порізи на ногах, тріскалась шкіра од ядучої суші, вони були важкими, неповороткими, скутими самі у собі. І ось легкота струмом пробігла жилами — се Він!

Шумів натовп.

Хто хотів бачити — побачив, хто хотів почути — почув. Та багато хто засумнівався. А більшість не повірила. Чоловік підійшов до Іоанна.

— Охрести мене, Іоанне, — тихим голосом мовив він.

— Я повинен хреститись від тебе, і чи тобі йти до мене?

— Допусти це тепер, бо так нам належить сповнити усю праведність.

І увійшли вони у води Йордану, і Іоанн охрестив Ісуса.

І розкрилося небо, і тільки тоді збагнув Андрій, як темно на землі. Світляні потоки могутнім водоспадом скочувались додолу. Вони не сліпили очей, вони дарували очам і серцю зір. Оливкове дерево своїми корінням пробивалося до води крізь кам'янисту твердь, і бачив Андрій, як здиблювалась земля, бджола коричневими крильцями прорізала повітря, висока скеля позаду ним скришувалась і западала в землю, натомість уже в іншому місці кам'яна порода здиблювалась і починала рости. А голос — тихий і знайомий, як знайоме шелестіння вітру, сміх дитини, гримкотіння води, — голос звучав з небес:

— Се є син мій улюблений, в ньому моє уповання.

Високий красивий птах спадав зі сліпучої іскріні, плавно і м'яко кружляв над головою прибульця. Андрій бачив його очі, підняті догори, і схлипував од нетутешньої печалі. В душі ламались, догоряли останні заслінки, але душа не вміщала огрому того, що сталося. Душа тяжко страждала од власної малості і прагнула забуття.

Чоловік підняв костур. Поклав долоню на схилену голову Іоанна, підняв руки, прощаючись з людьми, і швидко рушив назад по битій дорозі, втоптаній прочанами. Ще раз озирнувся. І вирізнив його й Симона.

Вихопив дитинним зором з гурту, приголубив швидкою усмішкою. Зник за поворотом.

Іоанн, схиливши важку голову на плечі Андрія, плакав.

Уважно слухали Апостола. Навіть жінки побіля дверей перестали шарудіти. Вождь збілілими пальцями стискав кринку з молоком. Тріснула посудина під могутнім натиском, молоко пролилося на ослін. За стіною почулося кінське іржання.

— Ми вислухаємо тебе, чужинцю, — мовив він. — Але чому ти прийшов до нас? Що шукаєш у наших краях? Нашу віру заповідали нам прадіди. Ми не раби наших богів. Ми — люди. Ми ні в кого не забираємо життя, не ходимо по чуже, шануємо наших братів і сестер. Ти приніс нам десять заповідей. Але вони нам ні до чого.

— Гординя говорить твоїми устами, — по довгій мовчанці відказав Апостол. — Але вірю я, що прозрієте ви. Бо сказано: «Горе вам, законники, бо взяли ви ключа розуміння: самі не ввійшли і тим, хто хотів увійти, боронили».

Він не погрожував. Він застерігав. Але господарі одразу насторожились. Холодно прощались, але більше не зв'язували ні його, ні його учнів.

— Поживіть з нами, — чи то запросив, чи то наказав вождь. — І ми вислухаємо тебе, чужинцю, до кінця, — ще раз ствердив, уже відходячи в двері.

Пташиними голосами зацвірінькали молодиці.

— Я — Владка, я — Любава. Ви не бійтеся нашого пана. Він лишень з виду сердитий, а так дуже добрий.

Швидко вносили в дерев'яних ночвах теплу воду, готували м'які лежанки. «А-по-стол», — перекочувалось в їх устах чудернацьке незнайоме слово. Змивали ноги старцю. Скрушно похитували головами, завважкиши криваві рани на затверділих потрісканих ступнях. Вносили запахущі мазі, прикладали до шкіри. Марія і Філдей опоряджувались самі, десь окремо.

— Дочко, — постукала старша жінка комусь у вікно, — Орисю, а йди-но сюди!

На порозі стала маленька дівонька, біляве волосся сяйною хмаркою облягало голову. Важка коса сягала колін. Оченята впівлиця відсвічували темним фіолетом. Юний пагінець в'юнився живими соками, жвавим розумом.

— Гарна в тебе дочка, — похвалив Апостол жінку.

— Та вже ж, — засміялась. — Скоро будемо проводжати до дерева Лади. Найшла собі парубійка на нашу голову.

Але в голосі не було печалі. Злагода зі світом приглушувала його. І Апостол швидше здогадався, ніж зрозумів, що до цієї золотаві дитини прийшла пора любові. І скоро до її білої помереженої візерунками спідничкн вчепиться вервечка білоголових малюків. «Життя іде, — думав Апостол, — але кривавиться ланцюг».

Апостол приліг на лаву і задрімав. Біла ладдя легко піднесла його понад лісами й озерами, велетенськими заплавами річок. Ладдя похитувалась, і він, сперщись на дерев'яний поручень, радісно спостерігав за людьми, які поралися на зелененьких нивах, випасали стада корів і овець, ловили рибу. Умиротворенням і благодаттю віяло на Апостола. Земля кипіла медами й молоком, «Господи, — молився Апостол, — Господи, спасибі тобі, що сподобив мене, недостойного, осягнути Твою велич і Твою щедрість». Ладдя похитувалась, і в такт погойдувалась рука Апостола. Вперше за довгих сім років від страшного кривавого дня він спав, як дитина, без тривоги і печалі. Він знав, що сповнить те, що йому призначено, і цей народ-дитина не зможе не повірити йому. Заспокоєння було таким повним, таким безмежним, що він не одразу почув, а може просто не захотів чути, як задзвеніла в повітрі стріла, випущена мускулистою хижою рукою. Стріла вп'ялася в бік ладді, і тут же поруч захиталась друга, третя, десята... А веселий зелений світ там, внизу, поволі вгортався в густий чадний дим. Дерева з корінням виборсувались із темної тягучої смоли, якою заливало землю, металися сполохані звірі, тоскно кричали птахи і люди з мукою й жахом простягали руки, закриваючись від невідворотнього. Чорна ладдя поволі опускалась на землю, із боків її цебеніла кров. «Яне, Янику, — квилила жінка, — синочку мій єдиний, не помирай! Морано, відпусти мою кровинку, він же ще не нажився, не натішився. Рано ще йому у вирій...».

Апостол розплющеними очима прислухався до голосіння. Надвечір'я снувалося в хатині густими, темними пасмами. Філдей, сперщись на лікті, стривожено вдивлявся у вікно. — Учителю, — сказав він. — Учителю! — покликав нараз дивно зміненим хрипким голосом.

Андрій Первозванний

СВІТЛО В КІНЦІ ТУНЕЛЮ...

Футбол

На минулому тижні увагу спортивної громадськості республіки привернув не тільки футбольний матч Кубка кубків між київським «Динамо» і «Барселоною», а ще одна дуже важлива подія. Мається на увазі установча конференція Федерації футболу України.

З інформацією про роботу цього органу протягом 1990 року виступив його голова Микола Фоміних. Більшість вирішила обговорення цієї доповіді не проводити. А одразу розпочали висловлювати думки щодо статуту національної Федерації футболу України (таким був робочий варіант назви). Отут і почалося найцікавіше. Забігаючи наперед, зазначу, що, на жаль, психологія більшості функціонерів не змінилася на краще. Прогресивні пропозиції щоразу відхилялися рішуче й заповзято. Відчувалося, що такий хід подій явно влаштовує і Миколу Фоміних, який здавав повноваження після 17-річного періоду правління, і гостя конференції голову Федерації футболу СРСР Вячеслава Колоскова, і керівництво Державного комітету у справах молоді, фізичної культури та спорту.

Проти того, щоб федерація була громадсько-державною організацією виступили: суддя всесоюзної категорії Михайло Кусень зі Львова, його земляк, віце-президент клубу «Карпати» Ростислав Заремба, президент клубу «Прикарпаття» (Івано-Франківськ) Анатолій Ревуцький, представник дрогобицької «Галичини» Василь Каспаревич та ще кілька делегатів конференції, і запрошений народний депутат УРСР Ярослав Кендзьор.

Їхніми опонентами були заступник голови Київського обласного футбольного клубу, суддя всесоюзної категорії Микола Кірсанов, заступник голови Державного комітету у справах молоді, фізичної культури та спорту Володимир Барабаш.

Відповідальний секретар Кримської федерації футболу Євген Яримбаш звинувачував прихильників самостійності українського футболу в націоналізмі і запропонував вилучити з назви республіканського футбольного органу слово — «національна». Цю пропозицію підтримала більшість. Замінили в назві й слово «України» на УРСР.

Кандидатами на посаду голови федерації висунули Олега Базилевича, Володимира Мунтяна, Віктора Банникова, Анатолія Конькова та Петра Безносенка. Потім кандидати виступили із своїми програмами.

Першим узяв слово заслужений тренер СРСР О. Базилевич:

— Ми сьогодні повертаємося до старих підходів. А це значить, що ми, на жаль, ідемо до політизації ситуації. Я особисто відмежовуюся від такої позиції. Адже торік на розширеному засіданні Федерації футболу республіки тренери, актив одноголосно висловилися за національний чемпіонат України, вирішили лише зачекати рішення нашого парламенту про конституційну державність. Здавалося, ми, нарешті, побачили світло в кінці тунелю. Але раптом сьогодні заявляємо, що не бачимо його. Продовжуємо погоджуватися з тим, що залишаємося філіалом Федерації футболу СРСР, а ще й державною організацією і чотири наступних роки будемо знову залежними. А тим часом є чимало питань, які маємо вирішити самостійно. Однак усе залишається на місці.

Ураховуючи те, що прийнятий статут, який позбавляє нас можливості працювати на свій розсуд, продумано. спокійно, не можна й вести мови про проведення національного чемпіонату, про реалізацію програми використання сотень наших найкваліфікованіших футболістів. Адже більшість із них (не з власної волі) зігнані до так званих, клубів - монстрів: «Динамо» (Київ), «Дніпра», «Шахтаря»... В кожному з них значиться по 30 гравців і більше. І 60 відсотків із них змушені сидіти на лаві запасних. А хто ж грає в Чернігові, Вінниці, Рівному, Стаханові, Хмельницькому, Луцьку, Житомирі? А між іншим, і там прихильники гри бажають жити під футбольним сонцем, не можуть змиритися із статусом спортивної провінції. А їм кажуть: «Нічого страшного. Готуйте поповнення іменитим!».

На яких же підставах усе це робиться? Адже то елементарне порушення прав людини. Через це і дивляться на нас з Москви, як на слухняну провінцію.

На жаль, більшість присутніх у залі не бажає самостійно мислити. Я знімаю свою кандидатуру на посаду голови...

Після виступів претендентів відбулося таємне голосування, в результаті якого головою Федерації футболу УРСР був обраний майстер спорту, у минулому воротар київського «Динамо», московського «Торпедо» і збірної СРСР Віктор Банников.

— Гадаю, що ми якнайшвидше проаналізуємо помилки, допущені нашою федерацією раніше, і працюватимемо краще, — сказав новий голова.

— Чи задовольняє вас нинішній статут федерації?

— Ще до мого обрання, я виступав у пресі з критикою багатьох положень цього документа.

— Ваше ставлення до незалежного чемпіонату України і до назви республіканської федерації національною?

— А ми і є національна федерація. І майже самостійна. Щоправда, поки громадсько-державна. І це необхідно, бо ще не маємо потрібних коштів на розвиток дитячо-юнацького та масового футболу. Тому приймаємо допомогу Державного комітету в справах молоді, фізкультури і спорту. Надалі така залежність поступово зійде нанівець.

Стосовно ж чемпіонату. Ми й сьогодні готові його провести. Але, на жаль, нас поки не визнали в ФІФА та УЄФА...

Зроблю невеличке уточнення. До ФІФА приймають лише ті країни, які мають незалежну національну федерацію і провели принаймні один національний чемпіонат. Отож, без рішучих змін ми не дочекаємося сприятливої погоди біля моря.

І на завершення наведу слова народного депутата України Ярослава Кендзьора:

— Зміни, я вірю, все ж станутся. Не сьогодні, так завтра. Український футбол неодмінно буде суверенним.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

ВІД ДОБРА ДОБРА НЕ ШУКАЮТЬ...

Якби в турнірі команд другої ліги існував Кубок прогресу, то його володарем, без сумніву, став би рівненський «Авангард», який здійснив торік стрибок з 19-го місця на третє. Хоча головний тренер авангардівців Роман Покора вважає, що команда заслуговувала й на ліпшу долю.

— Що ж, на помилках вчаться, — каже Р. Покора. — Злішими будемо цього сезону. Хоча, звичайно, дуже прикро...

— Одне слово, відчувається, що авангардівці, принаймні, не збираються поступатися завойованими позиціями...

— Маєте рацію. Однак, на жаль, турбує тільки, що в Рівному не маємо необхідної підтримки. Річ у тім, що багаторічні шефи — колектив заводу тракторних агрегатів — практично самоусунувся від опіки. Добре, що хоч ваш футбольний клуб робить усе, аби команда якось трималася на плаву.

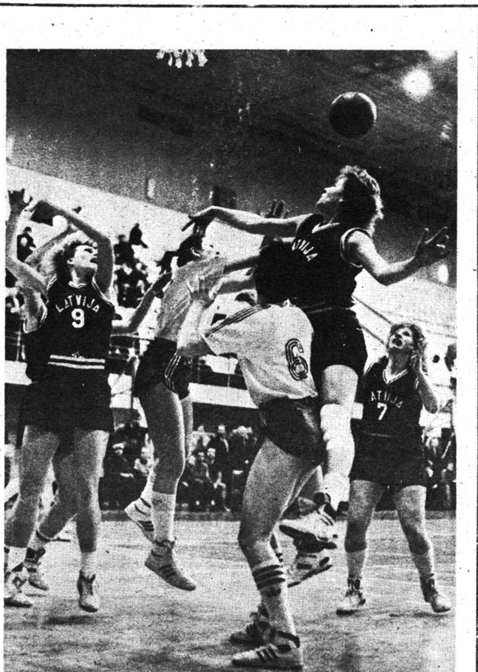
— В авангардівців позаду три етапи підготовки, які вони провели в Яремчі, Піцунді та Іршаві. Чи задоволені своїми підопічними?

— Насамперед скажу, що ми повторили свій минулорічний графік. Як кажуть, від добра добра не шукають. Усі хлопці працюють із задоволенням. Зіграли вже й чимало контрольних матчів. Мабуть, не варто перераховувати всі. Але окремі результати назву: виграли в єреванського «Арарату» — 2:0, а з командами першої ліги — «Зімбрулом» (Кишинів) та «Динамо» (Сухумі) розійшлися миром — 0:0. Заключний етап підготовки проведемо на Закарпатті.

— І останнє: які зміни в складі?

— Залишили команду Синицький, який перейшов до харківського «Металіста», і Самардак, якому дозволили виступати за команду з чехословацького міста Гумення. В інших клубах гратимуть Гринишин та Козак. Однак, гадаю, їх успішно замінять наші новачки — Гладкий і Вільчинський з червоноградського «Шахтаря», Бронський з шепетівського «Темпу», Красій та Бендесюк із зборівського «Колоса». Найбільша надія на визнаних лідерів — Новака, Сарнавського, Ушмаєва, Бондаря, Петрика. Це саме вони «роблять» гру...

Василь МИХАЙЛОВ.
Рівне.

ПОДОЛАЛИ ЧЕМПІОНОК

Позавчора баскетболістки київського «Динамо» приймали чемпіонок СРСР спортсменок ленінградської «Електросили». Наші землячки — лідери чемпіонату країни — переграли суперниць — 108:93. Це їхня 19 перемога в 20 зустрічах.

На знімку: грають київські динамівки.

Фото Миколи БОЧКА.

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:
Головний редактор — 446-92-11.
Заступники головного редактора — 446-70-42, 446-91-16, 446-91-37, 446-91-96.
Відповідальний секретар — 446-72-63.
Завідуючий коректорською — 446-60-22.
Відділи: міжнародний — 446-91-20, листів — 441-88-28, економіки — 441-88-07, аграрний — 441-86-18, парламентський — 441-84-52, 441-85-64, охорони здоров'я — 441-88-06, соціальних питань — 441-88-55, екології — 441-88-58, культури — 441-86-44, спорту — 441-88-08, інформаційний — 446-61-13, історії України — 448-88-62, військових питань — 441-88-52, реклами — 441-89-44.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:
Заступник головного редактора — Леонід Самойленко.
Чергові редактори — Володимир Скачко, Анатолій Красляський.
Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.
Випусковий — Олексій Бондаренко.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Леся Онищенко, Валентина Лукаш, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська, Галина Каблак.
Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.
Лінотипісти — Віктор Процун, Раїса Гринюк.
* * *
Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.
Індекс 60955.
Тираж 166.300.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.
Зам. 03150501.